

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Trestní odpovědnost mladistvých

2016

Tereza Šamalíková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Trestní odpovědnost mladistvých

Vypracovala: Tereza Šamalíková

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL. M.

Katedra trestního práva

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, březen 2016

Tereza Šamalíková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL. M. za odborné vedení, rady a připomínky k mé práci.

Poděkování též patří mé rodině za jejich podporu a zázemí.

Obsah

1	Úvod	1
2	Vývoj trestní odpovědnosti mladistvých v českých zemích	4
2.1	Starověk	4
2.2	Vývoj trestního práva mladistvých do roku 1852.....	4
2.3	Trestní právo mladistvých od roku 1931	8
2.4	Právní úprava od roku 1950 do roku 2004	10
3	Současná úprava trestní odpovědnosti mladistvých v České republice	15
3.1	Postavení trestního práva v právním řádu České republiky	15
3.2	Trestní odpovědnost fyzických osob	15
3.3	Mezinárodní dokumenty zabývající se mladistvým	20
3.4	Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	22
3.4.1	Účel zákona	24
3.4.2	Základní zásady.....	26
3.5	Vymezení pojmů.....	27
3.5.1	Mládež	28
3.5.2	Provinění	31
3.5.3	Věk	32
3.5.4	Příčetnost a rozumová a mravní vyspělost	36
3.5.5	Opatření ukládaná mladistvým.....	41
3.6	Zánik trestnosti	44
4	Současná úprava trestní odpovědnosti mladistvých v zahraničních státech .	47
4.1	Slovensko.....	48
4.2	Rakousko	50
4.3	Švýcarsko.....	51
5	Úvaha de lege lata a de lege ferenda	54
6	Závěr.....	58
7	Resumé	61
8	Seznam použité literatury	63

1 Úvod

Trestní odpovědnost mladistvých je velmi významným a aktuálním tématem, protože se v poslední době diskutuje o snížení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti. Tento fakt je způsoben tím, že vzrůstá násilí mezi mladistvými, které je odrazem dnešního stavu společnosti. V současné době je hranice trestní odpovědnosti stanovena na dosažení 15. roku věku. Vystává otázka, zda tuto věkovou hranici snížit na 14 let, nebo dokonce na 13 let, jak je tomu v jiných evropských zemích. Mladistvé osoby dospívají dříve, než tomu bylo v minulosti, podléhají vlivům svého okolí, které vytváří jejich postoje a názory. Z tohoto důvodu je nutné se zamyslet nad tím, jaký rok věku je vhodný ke stanovení vzniku trestní odpovědnosti.

Téma této diplomové práce jsem si vybrala, protože jsem se chtěla uceleně zabývat problematikou trestní odpovědnosti mladistvých. Cílem mé práce je prostřednictvím právní literatury, odborných článků a příslušných zákonů vymezit podmínky trestní odpovědnosti mladistvých.

Diplomovou práci tvoří čtyři hlavní kapitoly, které jsou dále členěny do jednotlivých podkapitol. První část diplomové práce pojednává o historickém vývoji úpravy zákonodárství mladistvých od nejstarších dob do současnosti. Za zmínku stojí zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží, který komplexně upravil trestní právo hmotné a procesní. Jednalo se o velmi pokrokový zákon, který byl však nahrazen trestním zákonem z roku 1950, kdy se již nedá hovořit o samostatné trestní úpravě nad mladistvými. Až právě současný zákon o soudnictví ve věcech mládeže se vrátil k myšlence uceleného systému soudnictví nad mladistvými pachateli.

Druhá část práce je nejobsáhlejší a týká se současné úpravy trestní odpovědnosti mladistvých v České republice. V úvodu této části považuji za vhodné nejprve popsat postavení trestního práva v právním řádu České republiky, jelikož po roce 1989 vznikalo mnoho nových právních předpisů. Významnou roli mají i mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách. Základy trestní odpovědnosti fyzických osob nalezneme v trestním zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb. V této části stručně nastíním základy trestní odpovědnosti. Nemalou část věnuji mezinárodním dokumentům, které se týkají mladistvých, neboť mají vliv

na utváření trestní politiky ve vztahu k delikventní mládeži. Podkapitola nazvaná Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je začátkem podstaty této práce, kterou se zabývám na dalších stranách. Trvalo několik let příprav a projednávání než zákon o soudnictví ve věcech mládeže vznikl a stal se účinný 1. 1. 2004. Byl vytvořen zákon, který završil reformu trestního práva mládeže v České republice. Jedná se o ucelený zákon, který je *lex specialis* vůči trestnímu zákoníku a trestnímu řádu. V následujících podkapitolách se věnuji účelu zákona, principu restorativní justice, na kterém je postaven zákon o soudnictví ve věcech mládeže a dalšími zásadami tohoto zákona.

Trestní odpovědnost mladistvých je podmíněna třemi obligatorními znaky, kterými jsou věk, přičetnost a rozumová a mravní vyspělost, tyto jednotlivé pojmy se snažím vysvětlit v další části práce. Nejprve popisují rozdíly mezi dítětem mladším patnácti let a mladistvým, zmiňují se o provinění a následně se věnují věku. Tuto část společně s následující podkapitolou o přičetnosti a rozumové a mravní vyspělosti považují za velmi důležitou ke stanovení trestní odpovědnosti mladistvých.

Velmi krátce se zmiňují o opatřeních, která jsou možná uložit mladistvému za jeho provinění. V této souvislosti se domnívám, že je vhodné alespoň krátce se zmínit o postavení Probační a mediační služby a Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, i když je mi známo, že tato problematika není tak úzce spjatá s tématem mé práce. Poslední podkapitola této rozsáhlé části je zaměřena na zánik trestnosti účinnou lítostí, kterou nalezneme jak v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, tak i v trestním zákoníku pro dospělého pachatele.

Předposlední část je zaměřena na současnou úpravu trestní odpovědnosti mladistvých v zahraničních státech, ke srovnání jsem si vybrala Slovensko, Rakousko a Švýcarsko. Slovensko jsem volila proto, že Česko a Slovensko dlouhá léta tvořily jednotný stát. Rakousko jsem zvolila, jelikož se jedná o sousední stát a u Švýcarska mě zajímala jeho úprava trestní odpovědnosti mladistvých.

Poslední část je věnována úvaze *de lege lata* a *de lege ferenda*, kde se zabývám optimální možností stanovení hranice trestní odpovědnosti. Součástí této části je diskuze s žáky 9. ročníku základní školy, jejímž smyslem bylo zjistit, co vědí o trestní odpovědnosti, jak jí chápou a co si pod tímto pojmem představují.

Vzhledem k tomu, že téma trestní odpovědnosti mladistvých je velmi rozsáhlé, jsem si vědoma toho, že má práce rozebírá pouze základní otázky této problematiky.

2 Vývoj trestní odpovědnosti mladistvých v českých zemích

2.1 Starověk

Trestní právo je jedno z nejstarších práv vůbec. Se vznikem starověkých států je spjatá potřeba určitých pravidel a zákonů, které by regulovaly chování uvnitř státu. Ve starověkých společnostech byly ukládány stejné tresty dospělým i nedospělým pachatelům.

První snaha o změnu nastala s příchodem rozsáhlého Chammurapiho zákoníku, který upravoval postih dolůznicích i kulpózních deliktů, a jež byl založen na zásadě oko za oko. Tato zásada platila bez ohledu na věk pachatele. Důležité bylo postavení v rodině a společnosti, kdy plnou odpovědnost za manželku a děti nesla hlava rodiny.

Stejně neomezené postavení měl otec ve starověkém Římě. Podle císaře Justiniána dětství skončilo sedmým rokem, kdy nastávalo mládí a s ním odpovědnost za vlastní jednání. Období dětství a dospívání jako určitá fáze života, která je odlišná od fáze dospělosti, byla brána v úvahu až v 19 století. Jsou sice známy některé úpravy, kde je nízký věk důvodem mírnějšího potrestání, například Freiburgské trestní právo z 12. století, ale ohraničení období nedospělosti ještě chybí.¹

2.2 Vývoj trestního práva mladistvých do roku 1852

V období rodových společností nebyl poškozený právně chráněn a byl tak odkázán na svépomoc, hojil se na pachateli, jeho rodině nebo majetku. Rod nesl odpovědnost za špatné skutky svých členů.

Se vznikem státu vyvstala nutnost ochrany nejen státních orgánů a církve, ale i feudálního soukromého vlastnictví. Avšak zájem státu vytvořit právní úpravu byl malý. Církev naléhala na stát, aby svými orgány uplatňoval křesťanské mravní zásady a zároveň trestal jejich nedodržování. Výsledkem byla Dekreta Břetislavova.

---

¹ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, 156 s. ISBN 80-85638-00-2. Str. 9-10.

Ve dvanáctém století vzrostla trestní iniciativa ze strany vrchnosti vůči poddaným.² Českým zemím dlouho chyběla jednotná kodifikace trestního práva. Vedle domácího práva obyčejového platilo i zemské právo obyčejové, zemské právo církevní, manské, dvorské, městské, vesnické a jiná cizí práva. V této době byly známy dva věkové stupně, nedospělost a dospělost. Posouzení dospělosti bylo odlišné v Čechách a na Moravě. V Čechách se dospělost posuzovala dle tělesné vyspělosti, tedy úředním ohledáním. Na Moravě byla dospělost určena dosažením určitého věku, který se lišil pohlavím a stavem osoby. Věk pachatele se však stával pouze polehčující okolností ke zmírnění trestu.³

K. Malý⁴ uvádí, že určování věku bylo v českém právu velmi komplikované, protože nebylo možné přesně zjistit datum narození a tím hranici dospělosti. Proto bylo někdy nutné zjistit dospělost na základě sekundárních znaků pohlavní dospělosti mužů a žen. V moravském právu byla situace ztížena odlišnými hranicemi dospělosti v závislosti na tom, jaké postavení ve společnosti osoba měla. Hranice zletilosti nalezneme v Knize Tovačovské, která rozlišuje zletilost v panském stavu u mužů 16 let a dívek 14 let, v rytířském stavu u mužů i dívek o rok více, poddaní muži nabývali zletilost v 18 letech a dívky v 16 letech. Obecná hranice dospělosti pro muže ze šlechtického stavu byla 20 let, pro měšťany 18 let a pro dívky 15 let. Vedle věku byla další podmínkou způsobilosti k právům též osobní svoboda, přičetnost a zachovalost cti. Osoby svobodné měly určitá práva, kterými byly například nabývání statků nebo politická práva. Nepřičetnost osobám bránila v uzavírání smluv, sňatků a jejich trestní odpovědnost byla snížena, nebo byly trestně neodpovědné. Základem právní způsobilosti byla zachovalost cti. Nečestné osoby byly osoby nemanželského původu, osoby, které vykonávaly nečestná povolání a odsouzenci. Vedle toho byly některé delikty (politické, protistátní) trestány ztrátou cti.

V rámci rakouské říše došlo k postupnému sjednocení trestních předpisů přijetím hrdelního řádu (Josephina) císaře Josefa I. v roce 1707, na základě kterého byl věk pachatele polehčující okolností. Vycházel z hrdelního řádu Karla V. z roku 1532 (Carolina), jež na trestné činy spáchané mládeží nahlížel mírněji.

---

² VLČEK, E.: Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu, Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4. Str. 3-4.

³ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, 156 s. ISBN 80-85638-00-2. Str. 15.

⁴ MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4. Str. 122.

Již zmíněná Josephina ve svém ustanovení stanovila okolnost zmírnění trestu mládí pachatelovo. Říkala, že pachatel je mladý, a proto nemá dostatek rozumu. Stanovila hranici u chlapce na 18 let a u dívky na 15 let. Až hrdelní řád Marie Terezie přinesl výrazný posun v trestním soudnictví nad mládeží. Rozdělil mladé pachatele do tří věkových skupin:

- první skupinu tvořily děti do 7 let věku, které nebyly trestně odpovědné,
- další skupinu představovaly nedospělci do věku 14 let, jejichž trestní odpovědnost byla snížena,
- třetí skupinu tvořili mladiství do 16 let, kteří byli plně trestně odpovědní, s možností zmírnění trestu při naději na polepšení.

Hranice mezi dětmi a nedospělci byla souvislá a trestní odpovědnost se určovala dle toho, k jakému z věku měl provinilec blíže, buď k sedmému, nebo čtrnáctému věku. Děti a nedospělci blízcí se k věku sedmi let, byly osoby trestně neodpovědné. Jejich potrestání bylo v rukou rodičů a učitele. Nedospělci blízcí čtrnáctému roku jsou již trestně odpovědní, ale trest smrti je vyloučen a ostatní tresty jsou zmírněny. V Theresianě byl poprvé užit pojem mladistvý, což jsou osoby plně trestně odpovědné. Jejich trest může být zmírněn, když je naděje na polepšení. Celková koncepce Theresiany je postavena na principu odplaty, kruté tresty a používání tortury, avšak část trestního soudnictví nad mládeží je poměrně tolerantní.⁵

Za předchůdce rakouského zákona z roku 1852 jsou považovány Všeobecný zákoník o zločinech a jejich potrestání, který vyloučil trestní odpovědnost dětí do 12 let, Západohaličský zákon, jenž určil nepřičetnost dětí do 14 let a trestní zákon z roku 1803, který bral věk do 20 let jako polehčující okolnost. Jejich základem byla idea polepšení pachatele, na kterou se do této doby nebral zřetel, neboť předchozí trestní zákonodárství myslelo pouze na trest pachatele.

Rakouský trestní zákon⁶ rozlišoval podobně jako Theresiana tři věkové skupiny mladého pachatele:

---

⁵VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, 156 s. ISBN 80-85638-00-2. Str. 16-17.

⁶ Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř. z.

1. věk dětský - do 10 let - trestní odpovědnost vyloučena, naprostá nepřičetnost
2. nedospělost - od 10 do 14 let - zmenšená trestní odpovědnost, zmenšená přičetnost
3. věk mladistvý - od 14 do 20 let - mírnější trestání.

U pachatelů do 10 let byla řešena otázka trestnosti i přičetnosti, předpokládalo se, že osoba tohoto věku je nezpůsobilá spáchat delikt. A taková osoba byla ponechána pouze domácí kázní. Nebylo jasné, zda věk dítěte vylučuje pouze trestnost nebo i přičetnost. Ustálený názor byl, že jak trestnost, tak i přičetnost byla v tomto období dítěte vyloučena. Zákon z roku 1852 neznal období pochybné přičetnosti. Po dosažení 10. roku nenastupovala úplná přičetnost a zákon počítal s ustanovením o nedospělých osobách, ale tato doba nebyla považována za dobu pochybné přičetnosti, protože zákon částečnou přičetnost předpokládal u osob od 10 do 14 let. Věk nedospělých vylučoval zločinný úmysl, byl mu přičten trestný čin jako zvláštní přestupek nedospělých. 14. rok věku znamenal úplnou trestní odpovědnost mladistvých a věk ovlivňoval pouze druh a výměru ukládaných trestů. Věk měl tedy vliv jen na trestnost, nikoliv na přičetnost. Za obecnou polehčující okolnost byl stanoven věk do 20 let, který zabránil uložení trestu smrti a doživotnímu žaláři.

Ustanovení z trestního zákona z roku 1803 byla přijata do trestního zákona z roku 1852. Zločiny byly takovými trestnými skutky, jejichž protiprávnost byla každému jasná, ale škodlivost přečinů a přestupků bylo možné často poznat až podle následků. Z tohoto poznání se vyvozovalo, že i tuto trestnost zločinu jsou schopny rozpoznat osoby nedospělé, avšak můžou jim uniknout přečiny a přestupky, kvůli jejich nedostatečnému duševnímu vývoji a bezstarostnosti mládí. V období nedospělosti nebyl pachatel dle zákonodárce přičetný ani nepřičetný, přičetnost, která se u něj předpokládala, byla označována za částečnou či neúplnou přičetnost. Trestání trestných činů nedospělých se dělo na odděleném, uzavřeném místě.⁷

Již za Rakouska-Uherska vznikala myšlenka samostatného trestního práva mládeže, když v roce 1907 a následně pak v roce 1909 byl předložen návrh zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých. Osnova zákona počítala

---

⁷ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. Str. 17-19.

s další věkovou kategorií, která měla být mezi dětstvím a dospělostí přechodný stupeň mladistvých ve věku od 14 do 18 let. Toto období bylo charakteristické pochybnou přičetností, jež musela být zkoumána v každém případě soudem, který měl posoudit, zda duševní vývoj mladistvého dosáhl takového stupně, že se jedná o osobu přičetnou. Avšak k přijetí zákona nedošlo. Ještě stojí za zmínku, že od roku 1909 došlo u okresních soudů ke sloučení pravomoci poručenské s pravomocí trestních soudců. U ostatních soudů měly být trestní věci mladistvých přikázány jednomu soudci či senátu.⁸

Návrh byl ještě několikrát přepracován a poslední pokus se uskutečnil v roce 1917 v souvislosti s narůstající kriminalitou mládeže. Ale tento pokus se nepodařilo prosadit. Kallab J. se domníval, že je nezbytná státní intervence do výchovy mládeže v rodinách, ve kterých žije delikvent. Cílem trestního práva ve vztahu k mladistvému neměla být odplata, ale snížení počtu mladistvých zločinců.⁹

Po vyhlášení Československé republiky v roce 1918 platil v českých zemích rakouský trestní zákoník z roku 1852. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platil uherský trestní zákoník, takže existoval dualismus trestního práva. A až vznik samostatného Československa přinesl v roce 1931 přijetí zákona č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží.

2.3 Trestní právo mladistvých od roku 1931

Snaha o sjednocení a růst trestné činnosti mladistvých vedly ke vzniku Zákona o trestním soudnictví nad mládeží, který nabyl účinnosti 1. 10. 1931 pro celou republiku. Předlohou zákona byly novější cizí zákony, německý zákon z roku 1923 a rakouský zákon z roku 1928.¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu o trestním soudnictví nad mládeží obsahovala hlavní myšlenky osnovy tohoto zákona. Na ukládání trestu se nehledělo jako na odplatu mladistvému pachateli, jelikož by to nebylo ku prospěchu ani jemu, ani společnosti. Jako vhodnější

---

⁸ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. Str. 20-21.

⁹ NETT, A. ed.: Sborník z konference k výročí úmrtí prof. JUDr. Jaroslava Kallaba: Brno 11. 2. 1992, právnická fak. Masarykovy univ. Brno: Masarykova univerzita, 1992. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Řada teoretická = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; 102 108 s. ISBN 80-210-0410-X. Str. 7.

¹⁰ ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice, Praha: ACADEMIA, 1966. 432 s. Str. 309.

přístup se jevílo zjišťování příčin zla a potlačovat je vhodnými prostředky.¹¹ Zborník F. a kol.¹² uvádí, že zákon byl založen na zásadě více vychovávat mladistvé pachatele a méně je trestat, a v případě nutnosti trestu i jím vychovávat a polepšovat. Bylo tak nutné odlišovat trestné činy spáchané mladistvým od trestných činů dospělých, i trestní řízení uzpůsobit věku mladistvého. Soud měl mít na výběr několik prostředků k nápravě mladistvého. Opatření soudu pak měla být vykonána dle účelu a potřeb mladistvého. Významné postavení tak představovali pracovníci sociální péče o mládež, kteří spolurozhodovali a zároveň kontrolovali, jak řízení, tak výkon trestu nebo opatření.¹³

Zákon o trestním soudnictví nad mládeží byl na svou dobu pokrokový a úspěšný a Československo se tak dostalo mezi evropské země se samostatnou právní úpravou trestního soudnictví nad mládeží.¹⁴

Zákon byl členěn do tří částí, o trestání mládeže, o trestním řízení a ustanovení závěrečná. Obsahoval ustanovení trestního práva hmotného i procesního. Ustanovení zákona rozlišovala osoby nedospělé a mladistvé. Nedospělá osoba byla ta, která v době spáchání trestného činu nedovršila 14. rok věku, nebyla trestně odpovědná. V § 2 odst. 1 zákona¹⁵ byl vymezen pojem mladistvého jako osoby, která v době spáchání činu dovršila 14. rok věku, ale nedokonala 18. rok svého věku. Zákon tak stanovil dolní hranici trestní odpovědnosti na 14 let. Tato hranice souvisela s ukončením školní docházky, trestní odpovědnost byla relativní. Byl určen minimální věk, který byl podmínkou vzniku trestní odpovědnosti, ale to neznamenalo, že každý mladistvý za spáchaný trestný čin byl odpovědný.

Trestně odpovědný byl mladistvý tehdy, pokud dosáhl takového stupně vývoje mravního a intelektuálního, který byl běžný u osob stejného věku a zároveň mu pomohl rozeznat protiprávnost svého jednání.¹⁶ Tomuto odpovídal §

---

¹¹ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. Str. 36.

¹² ZBORNÍK, F., KOTULAN, P., ROZUM, J.: Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. 129 s. ISBN 80-86008-27-4. Str. 7.

¹³ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. Str. 36-37.

¹⁴ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, 156 s. ISBN 80-85638-00-2. Str. 21.

¹⁵ Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží.

¹⁶ SCHELLEOVÁ, I. a kol.: Právní postavení mladistvých, Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3. Str. 37.

2 odst. 2, který říkal, že mladistvý není trestně odpovědný z důvodu své značné zaostalosti rozpoznat v době činu bezprávnost nebo řídit své jednání. Zákon ještě upravoval situaci, kdy se trestného činu, na který zákon stanoví trest smrti nebo doživotní ztráty svobody, dopustí nedospělý starší než 12 let. Poručenský soud pak nařídil ochrannou výchovu nebo umístění v léčebném ústavě.

Trestný čin spáchaný mladistvým byl označován za provinění. V případě, kdy soud uznal mladistvého vinným, mohl upustit od potrestání, odsoudit k trestu podmíněně nebo odsoudit k trestu nepodmíněně. Současně s tím mohl usnesením udělit napomenutí osobám, které měly pečovat o mladistvého. Poručenský soud mohl nařídít ochranné opatření, které zákon dále dělil na ochranný dozor, ochrannou výchovu rodinnou a ochrannou výchovu ústavní. Vlček E.¹⁷ poukazuje na to, že provinění u okresních soudů řešili zvláštní soudci, u krajských soudů to byly zvláštní dvojčlenné senáty a pokud šlo o trestný čin, který by náležel před porotu, tak se z řad laiků přibírali dva přísedící, jednalo se tak o senáty mládeže. Zákon upravoval i případy, kdy byl čin spáchán ještě před dovršením 18. roku, ale řízení před soudem probíhalo již v době dovršení 18 let. Podle hmotného práva byl pachatel mladistvý, ale podle procesního práva byl dospělý, tento nesoulad byl překlenován tím, že soudce posuzoval tyto případy mírněji. V řízení proti mladistvému nebylo vedeno vyšetřování, ale tzv. vyhledávání, které vykonával soudce.

Další významnou úpravou v zákoně o trestním soudnictví nad mládeží bylo zjišťování poměrů mladistvého a spolupráce soudu mládeže s pomocnými zařízeními pro soudní péči o mládež. Soud musel zjišťovat osobní, rodinné a majetkové poměry mladistvého, které mu sloužily jako podklady pro jeho rozhodnutí.¹⁸

2.4 Právní úprava od roku 1950 do roku 2004

Zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 byl nahrazen trestním zákonem z roku 1950,¹⁹ trestněprávní ustanovení upravující problematiku mladistvých byla trestním zákonem včleněna zpět do obecných trestněprávních

---

¹⁷ VLČEK, E.: Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu, Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4. Str. 40.

¹⁸ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, 156 s. ISBN 80-85638-00-2. Str. 28.

¹⁹ Trestní zákon č. 86/1950.

předpisů. Společně se zrušením zákona o trestním soudnictví nad mládeží byly zrušeny soudy mládeže i úřady pro péči o mládež.²⁰

Trestní zákon posunul dolní hranici trestní odpovědnosti na 15. rok věku. Bylo to tak z důvodu horní hranice povinné školní docházky. Zákon nevyžadoval splnění dalších podmínek pro trestní odpovědnost. Pokud pachatel, který nepřekročil 18. rok věku, nemohl plně rozpoznat, že jeho jednání je nebezpečné pro společnost, mohlo toto jednání mít vliv na otázku trestu, nikoliv však na otázku viny.²¹ Úprava v trestním zákoně z roku 1950 již neřešila uceleně problematiku trestní odpovědnosti mládeže. Významným ustanovením byl § 58 upravující institut upuštění od potrestání mladistvého. Soud mohl upustit od potrestání v případě, kdy mladistvý nemohl z omluvitelného důvodu plně rozpoznat, že jeho jednání je pro společnost nebezpečné. A to tehdy, pokud šlo o trestný čin menšího významu, který spáchal mladistvý ovlivněný příležitostí nebo tíživými osobními, či rodinnými poměry, nebo pokud šlo o čin menšího významu, kterého se mladistvý dopustil z nerozvážnosti nebo pod vlivem jiné osoby. Upustit od potrestání mohl soud též v případě, kdy se domníval, že ochranná výchova, kterou nařídí, splní svůj účel trestu. Zastavit trestní stíhání ze stejných důvodů mohl dle trestního řádu z roku 1950 i prokurátor. V následujícím ustanovení se zákonodárce zabýval vyloučením některých druhů trestů, které nebylo možné uložit mladistvému. Nebylo možné mladistvému uložit trest smrti, trest ztráty státního občanství, trest ztráty čestných práv občanských, vyloučení z vojska, zákaz činnosti, zákaz pobytu či trest uveřejnění rozsudku.²²

Ustanovení v trestním zákoníku a v trestním řádu z roku 1950 byla obdobná zrušenému zákonu o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931, a v upravené podobě se ještě objevila v novele trestního zákoníku č. 63 z roku 1956 a v zákoně o trestním řízení č. 64 z téhož roku. Ale nové trestní kodexy z roku 1961 je neobsahovaly.²³

---

²⁰ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. Str. 78.

²¹ ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice. 1. vydání. Praha: ACADEMIA, 1966. 432 s. Str. 309.

²² § 59 trestního zákona č. 86/1950

²³ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, 156 s. ISBN 80-85638-00-2. Str. 37-38.

Trestní zákon z roku 1961²⁴ v § 75 stanovil, že čin, který má znaky uvedené v tomto zákoně, není trestný, pokud jej spáchal mladistvý a jeho stupeň nebezpečnosti pro společnost je malý. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost byl určován významem chráněným zájmem, který byl činem zasažen, způsob provedení činu a následkem, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, dále pak osobou pachatele, mírou zavinění a pohnutkou.²⁵ Trestní odpovědnost byla stanovena od 15. roku věku. Hlava sedmá upravovala zvláštní ustanovení o stíhání mladistvých, u osoby, která v době spáchání trestného činu dovršila patnáctý rok, ale nepřekročila osmnáctý rok svého věku, přihlédne soud při ukládání trestu ke zvláštní péči, kterou socialistická společnost věnuje mládeži.

Osoby mladší než 18 let jsou označovány jako mladiství, kteří mají zvláštní ochranu a péči ve společnosti právě proto, že se jedná o osoby s menšími životními zkušenostmi. Z toho vyplývá, že tyto osoby mají i nižší schopnost posoudit následky svého nerozvážného jednání. Tato ochrana mladistvých se nevztahuje pouze na odvětví trestního práva, ale i na úsek pracovního práva, či občanskoprávní vztahy a rodinné právo.²⁶

Dolenský A.²⁷ se zamýšlí nad stanovením pevné věkové hranice trestní odpovědnosti mládeže. Domnívá se, že je rozumné ponechat pevnou horní věkovou hranici 18 let, avšak ke každému případu je třeba přistupovat individuálně. Dolní věková hranice je postižena nedostatkem intelektuální a volní schopnosti dětí, tzv. trestní neodpovědnost dětí. Nelze se domnívat, že každý mladý v 15 letech je schopen rozpoznat u všech trestných činů jejich nebezpečnost pro společnost. Z tohoto vyplývá, že mladistvý rozpozná závažné trestné činy, kterými jsou například vražda či krádež, ale neurčí, co je podvod nebo zpronevěra. A proto by bylo možné vymezit jednu nebo více dolních hranic trestní odpovědnosti, a popřípadě je podmínit zvláštním zkoumáním způsobilosti, s ohledem na úroveň duševního a fyzického vývoje pachatele. Za nejvhodnější řešení považuje vedle minimálního věku také dostatečnou rozpoznávací a volní způsobilost mladistvého pachatele. Trestní odpovědnost je třeba posuzovat individuálně. K zásadě individuálního hodnocení přičetnosti mladistvých se

---

²⁴ Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

²⁵ § 3 odst. 4

²⁶ MADARA, Z. a kol.: Právní slovník. 4. vydání. Praha: Orbis Panorama, 1978, 656 s. Str. 457-458.

²⁷ ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice. 1. vydání. Praha: ACADEMIA, 1966. 432 s. Str. 310-312.

zřetelem ke stupni jejich vývoje trestní zákon z roku 1961 nepřihlíží, posuzuje jen duševní poruchu, která je uvedena v § 12 trestního zákona, ale ne opožděný vývoj mladistvého.

Soud mohl mladistvému uložit pouze trest odnětí svobody a trest propadnutí věci. Pokud byl mladistvý výdělečně činný, bylo možné mu uložit nápravná opatření nebo peněžité trest.²⁸ Trest měl sloužit k výchově mladistvého, řádně pracujícího člověka, a to s ohledem na jeho osobní vlastnosti, rodinnou výchovu a prostředí, z něhož pochází. Kromě trestů mohla být mladistvému uložena ochranná opatření, ochranná výchova, zabránění věci a ochranné léčení.²⁹

V 80. letech byly snahy o rekonstrukci trestních zákonů a s tím byla spojená snaha o rozšíření rejstříku výchovných opatření určených mladistvým pachatelům. V následujících letech byly přijaty novely trestních kodexů. Návrhy z osmdesátých let se však v těchto novelách neobjevily, ale došlo k rozšíření rejstříků trestů, které bylo možné uložit mladistvým. Také byla navrhována novelizace, která umožňovala zastavit trestní stíhání mladistvého jak v přípravném řízení prokurátorovi, tak v řízení před soudem soudci. Počítalo se i s možností podmíněného zastavení trestního stíhání mladistvého ve spojitosti se zkušební dobou v rozmezí šesti měsíců až dvou let. V takovém případě bylo možné uložit mladistvému náhradu způsobené škody s přihlédnutím k jeho možnostem, omluvu poškozenému nebo účast na kurzech k získání potřebných sociálních dovedností či veřejně prospěšné práce. Tyto návrhy byly založeny na trestání mladistvého výchovným postupem, nikoliv represí. Dále bylo navrhováno rozšíření okolností vylučujících trestní odpovědnost u mladistvého, jednalo se o vyvratitelnou domněnku nepřičetnosti. Každý případ měl být posuzován soudcem, zda mladistvý dosáhl takového stupně mravní a duševní vyspělosti, která se požadovala u dospělých osob.³⁰ V rámci přípravných prací v roce 1992 již existovala myšlenka samostatného trestního systému nad mládeží, ale v té době neexistovaly speciální soudy pro mládež a chyběl systém sociálních pracovníků. V letech 1995 se uvažovalo o diferencovaném snížení věkové hranice trestní

---

²⁸ § 78

²⁹ ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice, Praha: ACADEMIA, 1966. 432 s. Str. 316.

³⁰ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4. Str. 79-81.

odpovědnosti na 14. rok věku ve zvlášť závažných úmyslných zločinech a zachování hranice 15 let v ostatních případech.

První kroky k samostatnému trestnímu systému nad mládeží se začaly objevovat v letech 1997 až 1999, kdy vzniklo několik dokumentů zabývajících se kodifikací trestního práva mládeže, které byly podkladem pro Věcný záměr zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní jednání a o soudnictví nad mládeží. Návrh nového zákona s názvem *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)* byl předložen v roce 2001 vládě. Novým zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) byla opět obnovena myšlenka samostatného trestního systému nad mládeží, která již existovala z roku 1931.³¹

---

³¹ SCHELLEOVÁ, I. a kol.: Právní postavení mladistvých, Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82. Str. 41-42.

3 Současná úprava trestní odpovědnosti mladistvých v České republice

3.1 Postavení trestního práva v právním řádu České republiky

Po roce 1989 došlo k novelizaci trestního zákona a trestního řádu z roku 1961, ale i jiných právních předpisů. Byly přijaty i zcela nové právní předpisy, Ústava České republiky a další. Co se týče trestního práva hmotného a procesního, byl přijat zákon o výkonu trestu odnětí svobody, zákon o Probační a mediační službě (zákon č. 257/2000 Sb.) a zákon o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.). V nedávné době trestní zákoník z roku 2009 (zákon č. 40/2009 Sb.) a v roce 2011 zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (zákon č. 418/2011 Sb.).

Své postavení mají i mezinárodní smlouvy, především mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách. Pro naše trestní právo má mezinárodní právo bezprostřední význam, jelikož svými obecnými zásadami tvoří základ, ze kterého trestní právo vychází a rozvíjí se z něj, a též bezprostřední aplikovatelnost norem dotváří a stávají se součástí trestního práva.³²

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhl. č. 120/1976 Sb.)
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod s dodatkovými protokoly (sděl. č. 209/1992 Sb., Protokol č. 9 vyhlášen pod č. 41/1996 Sb., Protokol č. 11 vyhlášen pod č. 243/1998 Sb.)
- Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (sděl. č. 169/1991 Sb.)
- Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému, či ponižujícímu zacházení nebo trestání (sděl. č. 9/1996)
- Úmluva o právech dítěte (sděl. č. 104/1991 Sb.)

3.2 Trestní odpovědnost fyzických osob

Nový trestní zákoník nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2010 a nahradil tak předchozí trestní zákon č. 140/1961 Sb. Znaky trestní odpovědnosti fyzických osob jsou upraveny v hlavě druhé zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění

---

³² ŠÁMAL, P. a kol. : Trestní zákoník: komentář, 2. vydání: Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s. ISBN 978-80-7400-428-5. Str. 19.

pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“) a tyto znaky jsou společné pro všechny trestné činy. Šámal P.³³ uvádí, že ve zvláštní části trestního zákona jsou další znaky trestní odpovědnosti, kterými se jednotlivé trestné činy od sebe liší. Při rozhodování, zda určitý čin je činem trestným nebo není, je zapotřebí jej hodnotit ve vztahu ke znakům uvedeným ve zvláštní části trestního zákona, posuzovat jej dle jeho nebezpečnosti pro společnost.

Ráda bych zmínila některé zásady uvedené v trestním zákoníku, například v § 12 odst. 2 je zakotvena zásada subsidiarity trestní represe, ve které je vyjádřena myšlenka, že trestní právo je nejpřísnější prostředek, který může stát využít na ochranu vymezených zájmů. Jedná se o doplňující prostředek nastupující tam, kde se ostatní právní či mimoprávní prostředky ukážou jako neúčinné. Jedná se o prostředek *ultima ratio*. Prostředky trestního práva je nutné použít až v krajních případech. Z této zásady vyplývá, že trestným činem by nemělo být kterékoliv jednání, jež naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, ale mělo by to být takové jednání, které je společensky škodlivé a výše škodlivosti je tak vysoká, že nepostačí uplatnění odpovědnosti podle právního předpisu jiného.³⁴ Hlavním rozlišujícím kritériem k odlišení trestných činů od jiných druhů deliktů je sociálně etický odsudek deliktu, jeho morální zavrženíhodnost, která je charakteristická pro trestný čin. U jiných deliktů se obvykle nevyskytuje. Příkladem by byly správní delikty, které jsou považovány za eticky neutrální a nezpůsobují snížení pověsti pachatele.³⁵ Zásada zákonnosti je úzce spjata s pojmem právního státu, který je hlavním principem vztahu práva a státu. Na zásadu zákonnosti jsou kladeny dva nároky, aby společenské vztahy byly regulovány právem a požadavek zachování práva.³⁶

Knapp V.³⁷ uvádí, že problematika odpovědnosti patří k nejsložitějším otázkám v právní vědě. Odpovědnost může být politická, právní i morální. Právní odpovědnost má několik forem. Rozlišujeme odpovědnost ústavní, správněprávní, soukromoprávní, trestní a mezinárodněprávní. Je však obtížné tyto formy podřadit

---

³³ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S.: Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 742 s. ISBN 80-7179-896-7. Str. 11.

³⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. Str. 33-35.

³⁵ MUSIL, J.: Trestní odpovědnost jako prostředek *ultima ratio*. Kriminalistika, 2012, č. 3. Str. 162.

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní zákoník: komentář, 2. vydání: Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s. ISBN 978-80-7400-428-5. Str. 111.

³⁷ KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995, 247 s. ISBN 80-7179-028-1. Str. 200-201.

pod společný obecný pojem. Obecným, ne však postačujícím znakem právní odpovědnosti, je povinnost snést zákonem stanovenou újmu v případě, že nastane zákonem stanovená skutečnost. Tato povinnost snést újmu se nazývá sankce. Sankce je obecným a společným znakem odpovědnosti, ale i tu je možné dále dělit na sankci v objektivním smyslu, sankce hrozící ze zákona nebo subjektivní sankci, sankce uložená někomu ze zákona.

Trestní odpovědnost chápeme jako povinnost pachatele nést nepříznivé právní důsledky, sankce. Tato povinnost vzniká na základě zákonem stanovených podmínek v důsledku protiprávního jednání, kterým je trestný čin. Odpovědnost v trestním právu má retrospektivní, následný charakter. Trestní odpovědnost přichází až *ex post* jako reakce na předchozí protiprávní jednání. Toto protiprávné chování tedy nastalo v minulosti a až následně vzniká povinnost snést trestní sankci.³⁸ Důležité je též vymezit pojem trestný čin, který je upraven v § 13 odst. 1 trestního zákoníku: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*“ Tato definice je doplněna již zmíněným ustanovením § 12, zásadou zákonnosti a zásadou subsidiarity trestní represe. V této souvislosti je nutné zmínit i § 111 trestního zákoníku, který upravuje tzv. čin soudně trestný. Protiprávnost činu vymezenou ve výše zmíněném ustanovení § 13 odst. 1, posuzujeme z pohledu celého právního řádu, jelikož trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané a nedovolené. Protiprávnost se nemůže posuzovat pouze z hlediska trestního práva, ale musí se hodnotit v rámci ostatních právních odvětví. Protiprávní čin je takový čin, který je v rozporu s právním řádem. I přesto, že může být naplněna skutková podstata některého trestného činu, který nasvědčuje tomu, že se jedná o čin protiprávní a trestný, ale ve výjimečných případech může být dána některá okolnost vylučující protiprávnost. Protiprávnost je obligatorním znakem každého trestného činu.³⁹

Trestní právo pojí trestní odpovědnost se spácháním trestného činu, v případě mladistvých se jedná o provinění. Abychom mohli hovořit o trestní odpovědnosti pachatele, je nutné, aby byly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu (provinění), což vychází ze zvláštní části trestního zákoníku. U

---

³⁸ MUSIL, J.: Trestní odpovědnost jako prostředek ultima ratio. Kriminalistika, 2012, č. 3. Str. 161-162.

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo hmotné. 7.vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7. Str. 91-92.

mladistvých pachatelů platí obecné znaky stejně, jako je tomu u dospělých pachatelů. Dále pak obecné podmínky věku, přičetnosti a u mladistvých rozumová a mravní vyspělost.⁴⁰

K trestní odpovědnosti za trestný čin je zapotřebí úmyslného zavinění, pokud trestní zákon nestanoví, že postačí zavinění z nedbalosti,⁴¹ jedná se o zásadu subjektivní odpovědnosti. Znaky skutkové podstaty trestného činu jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Subjektivní stránka trestného činu je charakterizována jako soubor znaků, které vystihují psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu. Obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je zavinění. Zavinění může být v podobě úmyslu či nedbalosti.

Kratochvíl V. a kol.⁴² uvádí, že zavinění je složeno ze složky vědomostní a ze složky volní. Vědomostní složka obsahuje pachatelovo vnímání objektivního stavu věcí, jakož i jeho představy o něm. Je zapotřebí, aby si tato relevantní fakta pachatel uvědomoval v době spáchání trestného činu, nebo si je alespoň uvědomovat měl, či mohl. Volní složka je založena na chtění nebo srozumění pachatele vůči objektu trestného činu a jeho následku.

Úmysl můžeme dále dělit na tzv. úmysl přímý a úmysl nepřímý (eventuální). V případě úmyslu přímého pachatel chtěl porušit zájem chráněný zákonem. Pokud pachatel věděl, že svým jednáním může porušit, či ohrozit zájem chráněný a byl s takovým případem srozuměn, pak mluvíme o úmyslu nepřímém. Nedbalost je charakterizována nedostatečnou mírou opatrnosti pachatele. Trestný čin může být spáchán z vědomé nedbalosti, kdy pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit, či ohrozit zájem chráněný zákonem, ale spoléhal, že porušení, či ohrožení nezpůsobí. O nevědomé nedbalosti hovoříme v případě, kdy pachatel nevěděl, že svým jednáním může způsobit porušení, či ohrožení, avšak toto vědět měl a mohl díky okolnostem a svým osobním poměrům. V § 16 odst. 2 je upravena hrubá nedbalost: „*Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.*“

---

⁴⁰ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 17.

⁴¹ § 13 odst. 2 trestního zákoníku

⁴² KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 280.

Dalším obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu je pachatel. Pachatelem trestného činu v užším slova smyslu je osoba odpovědná, je to osoba fyzická. Trestní zákoník v § 22 odst. 1 definuje pachatele, kterým je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo pokusu či přípravy, pokud je trestná. Hranice trestní odpovědnosti je uvedena v § 25 trestního zákoníku, trestně neodpovědná je osoba, která v době spáchání činu nedovršila patnáctý rok svého života. Dle trestního zákoníku může být pachatelem pouze:

- a) fyzická osoba, která je v době spáchání činu
- b) příčetná,
- c) dovršila patnáctý rok věku,
- d) jde-li o mladistvého pachatele, musí být splněna podmínka rozumové a mravní vyspělosti
- e) podle okolností jde o osobu charakterizovanou zvláštními znaky.

Věk a příčetnost nepatří ke znakům skutkové podstaty trestného činu, jsou charakteristické pro pachatele trestného činu.⁴³

Trestní zákon neupravuje, co je příčetnost, ale v § 26 stanoví, co je nepřičetnost (nezaviněná nepřičetnost): „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ Duševní porucha je stanovena v § 123 trestního zákoníku, jedná se o duševní poruchu vyplývající z duševní nemoci i hlubokou poruchu vědomí, mentální retardaci, těžkou asociální poruchu osobnosti nebo jiné těžké duševní nebo sexuální odchylky. Jelínek J. a kol.⁴⁴ vysvětluje, že pojem duševní poruchy je širší, než pojem duševní choroby. Duševní porucha, jako příčina nepřičetnosti, může být jak přechodná, tak i krátkodobá, či naopak dlouhotrvající a trvalá. Zmenšená příčetnost je ovládána duševní poruchou v době spáchání činu, která zapříčiní, že osoba má značně sníženou schopnost rozpoznat protiprávnost nebo ovládat své jednání. Posouzení zmenšené příčetnosti náleží orgánům činným v trestním řízení a je zapotřebí je zkoumat ve vztahu ke konkrétnímu činu pachatele. Toto posouzení musí být podloženo odbornými znalostmi, psychiatrickým znaleckým posudkem. Posudek musí stanovit, do jaké míry duševní porucha pachatele ovlivnila jeho schopnost rozpoznávat a ovládat

⁴³ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. Str. 195- 196.

⁴⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, 1216 s. ISBN 978-80-87576-69-4. Str. 55.

své jednání.⁴⁵ Je důležité poukázat na rozdíl mezi sníženou inteligencí jako formou duševní poruchy a nedostatečnou rozumovou a mravní vyspělostí mladistvého, která s duševní poruchou nemá nic společného.⁴⁶ Zvláštním typem nepřičetnosti je případ, kdy se osoba přičetná dostala do stavu nepřičetnosti (jedná se o tzv. zaviněnou nepřičetnost) díky návykové látce a v tomto stavu spáchala trestný čin. Jsou tři případy:

1. Pachatel se úmyslně uvedl do stavu nepřičetnosti a v něm spáchal trestný čin. Posouzení odpovědnosti se řeší podle doby, kdy byla osoba přičetná a úmyslně se přiváděla do stavu nepřičetnosti. Jedná se o úmyslný trestný čin a pachatel je za něj plně trestně odpovědný.
2. V nepřičetnosti pachatel spáchá trestný čin z nedbalosti, která spočívá ve spáchání trestného činu jednáním, jímž se uvedl do stavu nepřičetnosti. Jedná se o plnou odpovědnost za nedbalostní trestní čin.
3. Jako samostatná skutková podstata zvláštního trestného činu je jednání spáchané v zaviněné nepřičetnosti. Jedná se o trestný čin opilství, který je upraven v § 360 trestního zákoníku. Požitím nebo aplikací návykové látky, nebo jinak se pachatel přivede do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, v kterém se dopustí jednání, které naplní znaky trestného činu. Zavinění se vztahuje pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti, ne už na jednání uskutečněné v tomto stavu.⁴⁷

3.3 Mezinárodní dokumenty zabývající se mladistvým

Činnost mezinárodních organizací jako je OSN nebo Rada Evropy má vliv na utváření trestní politiky ve vztahu k delikventní mládeži. Snaží se řešit problémy s kriminalitou tak, že utváří odborné komise, ve kterých pracují odborníci ze zemí světa. Shromažďují znalosti, zkušenosti a spolupodílejí se na kriminologickém výzkumu. Veškerá jejich činnost je obsažena v dokumentech, které jsou následně prosazovány v trestní politice vůči mládeži v jednotlivých zemích. V dokumentech nalezneme vymezení období dětství a dospívání, což nám pomáhá k určení osoby pachatele, dále pak jsou zde uvedeny pojmy, jako jsou dítě, mladistvý, mládež či mladý dospělý. Avšak toto vymezení není ve všech

---

⁴⁵ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, 1216 s. ISBN 978-80-87576-69-4. Str. 57.

⁴⁶ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 227.

⁴⁷ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. Str. 206-207.

státech totožné. Věková kategorie osob, která spáchala trestný čin a je současně trestně odpovědná, je nazývána mladistvým. Horní hranice je většinou spojována s dosažením zletilosti. Za mládež je osoba považována od narození do dovršení 18 let. V některých státech se můžeme setkat s věkovou kategorií nazývanou mladý dospělý. Věková hranice v této kategorii je různá, obecně se dá říct, že se jedná o osobu v rozmezí věku 18 až 21 let, která spáchala trestný čin. Na takovou osobu je nahlíženo jako na dospělého, avšak je zde zmírnění jejího postavení, a to ve sféře sankcí, kdy je možné v daném případě použít speciální úpravu pro mladistvé. Takto jsou vymezeny osoby blízké věku mladistvých na Slovensku, Rakousku či v Nizozemí. Naopak ve Švýcarsku je věkové vymezení mladých dospělých stanoveno na léta v rozmezí 18-25 let. Některá odborná literatura uvádí též pojmy nedospělý či nedospělci, což je věková kategorie osob, které jsou trestně neodpovědné.⁴⁸

Mezi významné dokumenty OSN, které se zabývají právy dětí, patří již zmíněná Úmluva o právech dítěte,⁴⁹ jejímž základem je potřeba zabezpečit dítěti zvláštní péči. Obsahuje základní občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní práva dětí. Klade důraz na péči, dohled, poradenství, probaci, pěstounskou péči, výchovné programy a další alternativy ke stacionárním opatřením. Ve vhodných případech, za zachování práv a procesních záruk mladistvého je zdůrazňována potřeba prosazování odklonů v trestním řízení, včetně zajištění právní pomoci. Je nutné zajistit, aby byly aplikovány v případech, kdy dítě bez nátlaku, dobrovolně přijme odpovědnost za spáchaný čin a zároveň bude dobrovolně souhlasit s tímto způsobem vyřízení věci. S ohledem na nízký věk dětí mladších 16 let by se mělo zvážit, zda by nebyl vhodný i souhlas rodičů. Ukládané sankce mají být přiměřené spáchanému činu, potřebám dítěte a v souladu se zájmy společnosti.⁵⁰ Úmluva zahrnuje ustanovení, která pomáhají základní principy dodržovat, respektive kontrolovat, a to tak, že státy jsou povinny předkládat zprávu OSN o plnění závazků vyplývajících z Úmluvy. Zprávou se zabývá Výbor pro práva dítěte, který vydává návrhy a doporučení. Dalším dokumentem jsou Standardní minimální pravidla pro výkon soudnictví

---

⁴⁸ HULMÁKOVÁ, J.: Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech, *Trestněprávní revue*, 2009, č. 12. Str. 365-366.

⁴⁹ Rezoluce OSN 44/25, Valným shromážděním OSN přijatá 20. 11. 1989

⁵⁰ HULMÁKOVÁ, J.: *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 15.

nad mládeží (Pekingská Pravidla),⁵¹ která obsahují základní zásady a vychází se z nich při tvorbě dalších mezinárodních dokumentů v této problematice. Otázka výkonu trestu odnětí svobody nebo umístění v jiném zařízení, kde je omezena svoboda, je obsažena v Pravidlech OSN na ochranu mládeže zbavené svobody.⁵² Je zde zakotven požadavek, že každý právní řád by měl mít stanovenou minimální věkovou hranici, kdy je možné osobu zbavit svobody. Kriminalitě mládeže a její prevenci se věnuje Riyadhská směrnice pro prevenci kriminality mládeže.⁵³

Dokumenty Rady Evropy zabývající se trestní politikou vůči mládeži jsou vytvářeny speciálními výbory, Evropským výbor pro trestní problematiku a Výborem expertů zaměřeného na nové možnosti v oblasti delikvence mládeže a úlohou soudnictví nad mládeží. Výše zmíněná Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod zaručuje procesní práva v trestním řízení a též obsahuje základní práva, která jsou členské státy povinny dodržovat. V případě jejich nedodržení se může osoba obrátit k soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Další úmluvou je Evropská úmluva o výkonu práv dětí.

Rezolucí a doporučení Rady Evropy týkající se soudnictví nad mládeží je mnoho, zejména doporučení Rady Evropy týkající se společenské reakce na kriminalitu mládeže, doporučení Rady Evropy týkající se nových způsobů zabývajících se kriminalitou mládeže a soudnictvím nad mládeží, doporučení Výboru Ministrů členským státům k Evropským pravidlům pro mladistvé pachatele podrobené sankcím nebo opatřením, doporučení Rady Evropy zabývajících se rolí včasné psychologické intervence pro prevenci kriminality a další.⁵⁴

3.4 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Vývoj prací na návrhu nového zákona byl dlouhý a trval několik let. Nejprve byla sestavena pracovní skupina v rámci Komise pro rekonstrukci trestního práva při Ministerstvu spravedlnosti v letech 1997-1999, kdy tato Komise vytvořila šest dokumentů, které byly základem neoficiální osnovy nového zákona o trestním soudnictví nad mládeží. Zákon v roce 2000 byl připraven a věcný záměr byl vládou schválen, zbývalo jen do konce roku jej připravit

⁵¹ Rezoluce OSN 40/33, Valným shromážděním OSN přijatá 29. 11. 1985.

⁵² Rezoluce OSN 45/113, Valným shromážděním OSN přijatá 14. 12. 1990.

⁵³ Rezoluce OSN 45/112, Valným shromážděním OSN přijatá 14. 12. 1990.

⁵⁴ HULMÁKOVÁ, J.: Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech, Trestněprávní revue, 2009, č. 12. Str. 366-370.

v paraagrafovaném znění. Následující rok byl návrh po připomínkovém období označen jako Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, schválen vládou a předložen Parlamentu. V Poslanecké sněmovně byl projednán v prvním čtení a přikázán třem výborům. Jen petiční výbor projednal a schválil tento návrh. Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu své jednání přerušil s tím, že počká na stanovisko ústavněprávního výboru. Ten jednání rovněž přerušil a konstatoval, že nemá dostatek času na projednání. I přes tyto komplikace byl návrh zákona zařazen do programu jednání 49. schůze Poslanecké sněmovny, která ho vyřadila z jednání 23. 4. 2002. I přes několikaletou práci skupiny odborníků byl návrh zákona ve druhém a třetím čtení projednán Poslaneckou sněmovnou na konci dubna 2002.⁵⁵

Poslanecká sněmovna schválila vládní návrh zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Senát zákon schválil dne 27. 6. 2003, prezident České republiky zákon podepsal dne 9. 7. 2003, zákon byl vyhlášen ve sbírce zákonů pod číslem 218/2003 Sb. Účinnost zákona nastala 1. 1. 2004.⁵⁶

Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů⁵⁷ (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“) je elementárním právním předpisem trestního práva v oblasti mládeže v České republice. Jedná se o speciální zákon (*lex specialis*) ve vztahu k trestnímu zákonu a trestnímu řádu. Obsahuje jak normy trestního práva hmotného, tak normy trestního práva procesního, jedná se tak o komplexní zákon. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v některých případech upravuje celkový okruh problémů k danému pojmu či institutu, který není upraven v jiném předpisu, je to například podmíněná (relativní) přičetnost mladistvého nebo peněžité opatření s podmíněným odkladem. V takových případech se trestní zákoník nepoužije vůbec nebo se použijí pouze zásady v něm obsažené týkající se ukládání trestů. Avšak jsou též případy, kdy zákon o soudnictví ve věcech

---

⁵⁵ VÁLKOVÁ, H.: Proč byla reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže oddálena a jaké byly její cíle?, *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5. s. 135.

⁵⁶ JELÍNEK, J.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení, *Kriminalistika*, 2003, č. 4. Str. 251.

⁵⁷ Zákon č. 218/2003 Sb.

mládeže upravuje jen některé jednotlivé otázky a pak je nutné použít obecnou úpravu trestního zákoníku.⁵⁸

Účelem nové úpravy bylo nejenom sjednocení právní úpravy mladistvých, vymezit systém specializovaných soudů pro mládež, ale i uceleně stanovit možnosti, kterými by stát nebo společnost reagovaly na delikventní chování mládeže. V zákoně nalezneme, jak postupovat a rozhodovat v případě, kdy protiprávní čin spáchá dítě mladší patnácti let, v takovém případě hovoříme o činu jinak trestném, dále pak upravuje postup ve věcech protiprávních činů mladistvých pachatelů, kdy tyto trestné činy označuje za provinění. A následně se zabývá výkonem soudnictví nad mládeží. Podstatné jsou zásady trestní odpovědnosti mladistvých, sankce ukládané za provinění spáchané mladistvým i odchylky v trestním řízení. Zákon se též zabývá i opatřeními a postupy, které se využijí vůči osobám mladším patnácti let.⁵⁹

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje celkem 104 §, je rozdělen do sedmi částí, z nichž první část je nejobsáhlejší. Jednotlivé části se dále dělí na hlavy a díly.

3.4.1 Účel zákona

Účel zákona je obsažen hned v části první v §1 odst. 1, který říká: „*Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.*“ Toto ustanovení vymezuje věcnou působnost zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a zároveň vymezuje speciální úpravu mládeže, stanovuje, že je určen pouze pro případy, kdy se bude jednat o osoby mladší 18 let. Komentář⁶⁰ uvádí, že toto rozdělení vychází z Listiny základních práv a svobod z čl. 32, která zaručuje zvláštní ochranu dětem i mládeži. Tuto ochranu obsahují i již zmíněné úmluvy a mezinárodní dokumenty.

V následujícím ustanovení § 1 odst. 2: „*Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu,*

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo hmotné. 7.vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7. Str. 434.

⁵⁹ JELÍNEK, J.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení, Kriminálnístika, 2003, č. 4. Str. 251.

⁶⁰ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 2.

aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů, “nalezneme princip tzv. restorativní justice. Jedná se o poměrně nové pojetí trestní spravedlnosti, kdy je trestný čin brán jako konflikt mezi pachatelem a obětí, nikoliv jako útok pachatele na zájem chráněný státem. Je kladen důraz na převzetí odpovědnosti pachatele za jím způsobenou materiální škodu, či nehmotnou újmu, a následné odpuštění oběti a společnosti za trestný čin (provinění). Všechny strany konfliktu se mají zapojit, avšak úlohu státu omezuje s ohledem na případ.⁶¹ Soustřeďuje se na nápravu způsobené nespravedlnosti, na motivaci obviněného k pozitivní změně chování a na budoucí život v souladu se zákonem. Zabývá se též objasněním příčin trestné činnosti pachatele a jejich odstraněním.⁶² Metoda řešení, která je v restorativní justici užívána, se nazývá mediace. Opakem restorativní justice je tzv. retribuční justice, která je založena na odpovědnosti státu za řešení trestných činů, dopadením a spravedlivým potrestáním pachatele.

Ve věcech mladistvých mají přednost opatření a postupy, které mají za cíl předcházet trestné činnosti, je upřednostňována před opatřením represivní povahy. Každá věc mladistvého by měla být posuzována individuálně, s ohledem na veškeré okolnosti provinění spáchané mladistvým. Zohlednit by se měla osobnost mladistvého, potřeby a zájmy poškozeného a též jeho blízkých. K tomu, aby byly narušené právní vztahy znovu obnoveny, mají sloužit opatření, která by měla předcházet trestné činnosti.⁶³ Je kladen důraz na to, aby se s mladistvým pachatelem jednalo tak, jak to odpovídá jeho rozumové a mravní vyspělosti a samozřejmě též s ohledem na jím způsobený trestný čin (provinění). Tomuto náhledu na mladistvého odpovídá tzv. relativní trestní odpovědnost mladistvého, o níž bude pojednáno níže. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže myslí i na osoby trestně neodpovědné, pro něž jsou závazné i obecné normy, které nepatří do trestního práva např. občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních a

---

⁶¹ HENDRYCH, D. a kol.: právní slovník, 3. podstatně rozšířené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1. Str. 927.

⁶² KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 657.

⁶³ Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

další. Je možné subsidiárně použít i jiné předpisy, pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže určitou problematiku neobsahuje.⁶⁴

3.4.2 Základní zásady

Záměry a myšlenky zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou vyjádřeny v závazných zásadách:

- Zákaz retroaktivity, jedná se o klíčovou zásadu, která v zájmu právní jistoty požaduje, aby byly předem stanoveny zákonné podmínky viny pachatele, právní následky jeho jednání a kritéria pro jeho soudní postih.
- Zásada zákonnosti, pouze zákon o soudnictví ve věcech mládeže v návaznosti na trestní zákoník vymezuje provinění, čin jinak trestný a sankce a způsob jejich ukládání.
- zásada prevence a restorativní přístup má za cíl použít taková opatření, která nejlépe umožní mladistvému a dětem mladším patnácti let v budoucnu se vyvarovat dalším protiprávním činům, a najít uplatnění s ohledem na jejich rozumovou a mravní vyspělost. A též svými možnostmi a schopnostmi napravit újmu jimi způsobenou. Elementární zájem je na jejich následném vývoji, tedy na jejich sociálním a duševním rozvoji.
- zásada ekonomie trestní represe říká, že by měly být nejprve užity takové postupy a opatření, která jsou zaměřená na sociální začlenění a prevenci před opatřeními represivní povahy. Jako *ultima ratio* jsou považována trestní opatření, která se použijí jen v nejzazším případě, kdy není jiné možnosti a není jiný způsob pro naplnění účelu zákona.
- zásada přiměřenosti doplňuje předchozí zásadu, přiměřenost je zde ve vztahu k uloženým opatřením, vycházejí ze zásady individualizace odpovědnosti dospívajících, s ohledem na spáchaný čin a jejich osobnost.⁶⁵

---

⁶⁴ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 3-4.

⁶⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 488-489.

Zásady procesní:

- zásada upřednostnění výchovy před represí
- zásada ochrany soukromí a osobnosti mladistvého je úzce spjata s presumpcí nevinny a s ochranou osobních údajů. Není možné, aby byly zveřejňovány informace o mladistvém, jako je jeho jméno a příjmení a jiné informace, které by pomohly k identifikaci osoby. Výjimkou z této zásady je veřejné vyhlášení rozsudku v hlavním líčení v přítomnosti mladistvého.⁶⁶
- zásada včasné a případu adekvátní reakce
- zásada specializace, specializace je zde kladena na orgány činné dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a úředníky Probační a mediační služby.
- zásada spolupráce mezi jednotlivými institucemi: soud pro mládež, orgán sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační služba, zájmová sdružení, občané pracující v této oblasti a další.
- zásada aktivní participace oběti na řešení případu, tato zásada posiluje postavení a zájmy poškozené osoby a další.⁶⁷

3.5 Vymezení pojmů

V trestním zákoně v § 109 je stanoveno, že úprava trestní odpovědnosti mladistvých a sankce jim ukládané jsou upraveny v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže a dále uvádí, že pokud tento zákon nestanoví něco jiného, postupuje se dle trestního zákoníku.

„Trestní odpovědnost mladistvého vychází stejně jako u dospělého ze dvou základních samostatných prvků, kterými jsou trestný čin označovaný zde pojmem provinění a sankce označována zde pojmem opatření.“⁶⁸

Trestní odpovědnost mladistvých je podmíněna třemi obligatorními znaky, kterými jsou:

- věk,

⁶⁶ VÁLKOVÁ, H.: Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti, Trestněprávní revue, 5. ročník, č. 4. Str. 97.

⁶⁷ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 489-490.

⁶⁸ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 491.

- přičetnost v době spáchání činu a
- rozumová a mravní vyspělost.

O jednotlivých znacích bude pojednáno v následujících kapitolách. Obecná trestní odpovědnost je vázána na dosažení 15 let. Osoba, která nedosáhla v době spáchání trestného činu patnáctý rok svého věku, je považována za trestně neodpovědnou, jak uvádí § 25 trestního zákoníku.⁶⁹ Pokud se zabýváme trestnou činností mladistvého pachatele, pak se musíme obrátit na ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže a to do § 5 odst. 1, který se zabývá trestnou odpovědností mladistvých.

3.5.1 Mládež

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se vztahuje na mládež,⁷⁰ kterou dále dělí na dvě skupiny. První skupinu tvoří děti mladší patnácti let, do druhé skupiny patří mladiství.⁷¹

Dítě mladší patnácti let je osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok věku. Takovou osobou je i dítě v den svých patnáctých narozenin, jelikož dovršení patnáctých narozenin je až po dvacáté čtvrté hodině tohoto dne.⁷² Toto počítání času odpovídá § 139 trestního zákoníku, který stanoví, že pokud trestní zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek. Pojem čin jinak trestný je užit z důvodu, že se jedná o čin, který je relativně ve smyslu trestněprávních předpisů beztrestný, avšak za jiných okolností by byl trestný. Dítě mladší patnácti let je trestně neodpovědné. V takovém případě se postupuje dle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se o činy, které naplňují všechny ostatní znaky skutkové podstaty trestného činu a jsou pro společnost škodlivé.⁷³ Čin jinak trestný může být i spáchán pachatelem trestně odpovědným, tedy osobou, která je přičetná, dovršila patnácti let a dosáhla potřebného stupně rozumové a mravní vyspělosti, a naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu,

⁶⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁷⁰ § 2 odst. 1 písm. a)

⁷¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích- soudu pro mládež ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 3 Rodo 6/2006.

⁷² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 9.

⁷³ VICHEREK, R.: Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé, Trestněprávní revue, 2016, č. 1. Str. 3.

avšak nikoliv znak protiprávnosti činu.⁷⁴ Krajní nouze a nutná obrana jsou případy, které trestní zákoník označuje za čin jinak trestný. Vzhledem k tomu, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá žádnou jinou úpravu pro čin jinak trestný než tu, která je vymezena v ustanovení § 2 odst. 2 písm. a), je nutné čin jinak trestný posuzovat na základě obecných pravidel a principů vycházejících z trestního zákoníku pro trestný čin. „Zkoumat, zda jsou naplněny formální znaky konkrétního trestného činu ve smyslu § 13 odst. 1 tr. zákoníku, a poté zda jde ve vztahu k osobě, která se takového protiprávního jednání dopustila, a okolnostem, za nichž byl čin spáchán, o čin společensky škodlivý ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku se zřetelem na zásady vyjádřené povahou a závažností trestného činu.“⁷⁵

Pojem dítě obsahuje trestní zákoník,⁷⁶ který dítětem rozumí osobu mladší osmnácti let. Jedná se tedy o všechny osoby, které jsou mladší osmnácti let bez ohledu na to, zda dosáhly plné svéprávnosti podle občanskoprávních předpisů, takové nabytí zletilosti nemá žádný vliv na posouzení dle trestního zákoníku jeho jako dítěte.⁷⁷

Listina základních práv a svobod⁷⁸ poukazuje též na dvě skupiny mládeže (děti a mladiství) ve svém článku 32 odst. 1, větě druhé: „Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“ Naopak Úmluva o právech dítěte z roku 1989 považuje za dítě každou lidskou bytost mladší osmnácti let.

Mladistvý je osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok věku, ale nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Mladistvým pachatelem může být označena osoba až dnem, který následuje po dni dovršení patnácti let. V takovém případě osoba, která se v den svých patnáctých narozenin dopustila činu, který naplňuje znaky nějakého trestného činu, není trestně odpovědná pro nedostatek věku. Naopak mladistvým je ještě osoba, která spáchala provinění v den svých osmnáctých narozenin.⁷⁹

---

⁷⁴ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. et al. Trestní právo hmotné. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 393 s. ISBN 978-80-7380-291-2. Str. 339.

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1426/2013-21.

⁷⁶ § 126 zákona č. 40/2009 Sb.

⁷⁷ VICHEREK, R.: Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé, Trestněprávní revue, 2016, č. 1. Str. 3.

⁷⁸ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁷⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 10.

Chromý J.⁸⁰ uvádí, že je v obecné rovině možné za mládež považovat určitou věkovou sociální skupinu, která má ve společnosti zvláštní postavení. Jedná se o skupinu osob, které jsou v období fyzického a psychického dozrávání, jež vrcholí do stavu dospělosti. Je nutné si uvědomit, že zralost tělesná, duševní a zralost sociální nemusí přicházet ve stejnou chvíli. Vicherek R.⁸¹ ve svém zamyšlení dodává i důležitost mravního vývoje, který se nevyvíjí jen v závislosti na dosaženém věku a získaných zkušenostech, ale je ovlivněn i sociálním a kulturním prostředím, ve kterém osoba vyrůstá, a chápe je jako morální hodnoty. Velkou roli tedy hraje škola a rodina.

Je možné se setkat i s další skupinou pachatelů, nazývanou mladí dospělí, za které jsou považovány osoby starší osmnácti let, ale mladší dvaceti jednoho roku. Tuto kategorii zná například trestní právo mládeže Spolkové republiky Německa. Jedná se o skupinu osob, která je plně trestně odpovědná a jejich trestní odpovědnost se posuzuje dle trestněprávních norem vztahujících se na dospělé osoby, ale je možné na ně použít některé sankce podle trestního práva mládeže.⁸² Původní návrh zákona o soudnictví ve věcech mládeže počítal i s další skupinou mládeže pod názvem tzv. mladí dospělí. Základ trestní odpovědnosti, řada trestů a způsob projednávání trestné činnosti měl platit podle úpravy pro dospělé pachatele, a bylo by možné projednávat trestné činy před speciálními soudy pro mládež. Tato kategorie byla z návrhu vyňata a v dnešní úpravě ji nenalezneme.⁸³ Domnívám se, že by bylo dobré v budoucnu tuto kategorii, respektive definici mladých dospělých zakotvit do právních předpisů jako osob, které v době spáchání trestného činu dovršily 18. rok věku, ale nepřekročily 21. rok věku.

Kategorii pachatele blízkého věku mladistvého zná trestní zákoník. Jedná se například o ustanovení § 41 písm. f) nebo § 48 odst. 5. Zákon zde ponechává na úvaze soudu, o kolik může věk pachatele v době činu převýšit věk 18 let. Slovo blízkým je však naznačeno, že není možné příliš překročit věk 18 let. Další věkové hranice nalezneme i v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, který umožňuje prodloužení ochranné výchovy do devatenáctého roku věku (§ 22 odst.

---

⁸⁰ CHROMÝ, J.: Trestněprávní ochrana mládeže v České republice- vybraná teoretická východiska, Státní zastupitelství, 2008, č. 5. Str. 27-28.

⁸¹ VICHEREK, R.: Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé, Trestněprávní revue, 2016, č. 1. Str. 1.

⁸² NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0. Str. 513.

⁸³ ŠÁMAL, P.: K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého, Právní rozhledy, 2004, č. 2. Str. 48.

2) nebo uložení ochranné výchovy dítěte, které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší než patnáct let (§ 93 odst. 2).⁸⁴

V trestním zákoníku nenalezneme žádné ustanovení vztahující se k osobám, které dovršily vysoký věk.

Kriminologie počítá i s dalšími označeními specifických kategorií mládeže, jimiž jsou osoby (děti) předškolního věku, mladšího školního věku a staršího školního věku, jedná se o osoby, které mohou spáchat čin jinak trestný, který není trestným činem (proviněním) z důvodu nízkého věku pachatele.⁸⁵

3.5.2 Provinění

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění, nejedná se o samostatnou kategorii trestných činů, jde jen o jiné označení trestného činu. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozlišuje protiprávní činy mládeže na činy jinak trestné, provinění a trestné činy. Toto dělení je dle toho, kdo čin spáchal. Pojem trestný čin je považován za nevyhovující v případě mladistvých pachatelů, a to s ohledem na specifickou trestní odpovědnost mladistvého, protože je zde názor, že společnost se podílí na výchově, vývoji a prostředí, ve kterém se mladistvý rozvíjí, a proto má okolí mladistvého do jisté míry spoluvinu na jeho trestné činnosti. Jde hlavně o případy, kdy nefungující rodinné zázemí je příčinou provinění mladistvých nebo případy, kdy mladistvý vyrůstal v ústavním zařízení, které často přispěje k jeho delikvenci. Je to zapříčiněno tím, že mladistvý nevrůstal v dostatečném citovém zázemí, nebo ze strany příslušných orgánů chyběly vhodné a včasné výchovné zásahy do takto narušeného prostředí rodiny.⁸⁶ Provinění v sobě neobsahuje tak výrazné odsouzení jako je tomu v případě termínu trestný čin (přečin, zločin, zvlášť závažný zločin) používaný u dospělých pachatelů. Provinění má stejné znaky jako trestný čin, musí se jednat o čin protiprávní a musí vykazovat znaky uvedené v trestním zákoníku, při posuzování, zda se jedná o provinění, použijí se obecné právní předpisy.⁸⁷ Doba spáchání provinění se posuzuje podle doby jednání, která je chápána jako doba, kdy měla

---

⁸⁴ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0. Str. 205.

⁸⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, 528 s. ISBN 978-80-7357-377-5. Str. 453.

⁸⁶ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0. Str. 516.

⁸⁷ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 21.

osoba konat, nebo v případě opomenutí byla povinna konat. V případě přípravy provinění a pokusu provinění je dobou činu též doba jednání pachatele.

3.5.3 Věk

Počátek trestní odpovědnosti zákon o soudnictví ve věcech mládeže spojuje s dovršením patnácti let věku, tak současně očekává takovou rozumovou a mravní vyspělost mladistvého v době spáchání činu, která mu umožňuje rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání. Pokud nebude tento požadovaný stupeň rozumové a mravní vyspělosti splněn v době spáchání činu, nemůže být mladistvý za takový čin trestně odpovědný.⁸⁸ Zákon odráží realitu, že míra rozumové a mravní vyspělosti je právě v období patnácti let věku u mladistvých rozdílná. Tato úprava vychází ze zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931.

Solnař V.⁸⁹ uvádí, že zásadní otázkou, kterou se musí zákonodárce zabývat, je otázka určení věku pachatele, který má být vzhledem k věku odchylně posuzován. Uvádí, že jsou možné dvě metody, a to jedna, která by přesně věk určovala a druhá, která by význam věku vymezila podle různého hlediska nebo v rámci určitého věku. Ve druhé metodě je brán zřetel na individuální (různý) vývoj jednotlivce a jeho získávání potřebných schopností, které jsou důležité ke stanovení trestní odpovědnosti. V takovém případě by pevná a neměnná věková hranice nevystihovala zvláštnosti konkrétního případu. Avšak obecné určení by stavělo orgány trestního soudnictví před velmi obtížný úkol a vyvolávalo by to nerovnoměrné rozhodování. Z tohoto důvodu je vhodné alespoň stanovit minimální věk trestní odpovědnosti.

Mládež je dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže chápána ve dvou kategoriích, kterými jsou děti mladší patnácti let a mladiství, a z tohoto důvodu je nutné rozdělit období mládí na časové etapy:

- a) etapa úplné trestní neodpovědnosti, ve které je dítě naprosto nezpůsobilé rozpoznávat a určovat své protiprávní činy,
- b) etapa relativní trestní neodpovědnosti, která je závislá na určitém stupni rozumové a mravní vyspělosti (podmíněné přičetnosti). Má

---

⁸⁸ § 5 odst. 1

⁸⁹ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D.: Základy trestní odpovědnosti podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: LexisNexis, 2004, 455 s. ISBN 80-86199-74-6. Str. 251-252.

se za to, že v tomto období je mladistvý na takové úrovni, že za své činy nese odpovědnost, a jeho věk je rozhodný pro volbu a výměru opatření. V případě, kdy je důvodná pochybnost, je možné se obrátit na znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a zjistit, že trestní odpovědnost mladistvého dána není. Posléze pak použít obdobné postupy a opatření jako u dětí mladších patnácti let.

- c) etapa plné trestní odpovědnosti vzniká dosažením osmnáctého roku věku.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je tak založen na tzv. relativní trestní odpovědnosti. Mezi absolutní trestněprávní neodpovědností osob, které nedovršily patnáctý rok věku a absolutní trestněprávní odpovědností osob, kterým je víc jak osmnáct let, je začleněna relativní trestní odpovědnost.⁹⁰ Trestní odpovědnost absolutní je určena pevnou dolní věkovou hranicí stanovující její počátek, a to bez zřetele na vypělost osoby. Trestní odpovědnost relativní je brána ve vztahu k věku jako podmíněná způsobilost osoby být trestaným.⁹¹

Trestní odpovědnost mladistvého je vymezena zákonodárcem, který stanoví dolní a horní hranici trestní odpovědnosti. Dolní hranice trestní odpovědnosti určuje minimální věk, který je nezbytný pro zkoumání dalších podmínek důležitých pro určení trestní odpovědnosti určité osoby. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže určil za dolní hranici trestní odpovědnosti mladistvých dosažení 15. roku věku. Je tak vymezeno věkové období absolutní trestní neodpovědnosti. Válková H.⁹² uvádí, že se jedná o věkové období, které předpokládá nepřítomnost dostatečné mentální a ovládací schopnosti právě kvůli nízkému věku. Není možné vyvozovat trestní odpovědnost za jednání, které osoba není schopná chápat, či ovládat ve svém raném stadiu vývoje (též nazývané dětstvím), bylo by to nesprávné a neúčelné. Ve většině evropských zemí se předpokládá ukončení povinné školní docházky za jakýsi sociálně a mentálně-biologický předěl, kdy je jedinec ve věku, ve kterém proti němu za určitých podmínek, zákonem stanovených případech, mohou být použity i trestněprávní

---

⁹⁰ ŠÁMAL, P.: K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého, Právní rozhledy, 2004, č. 2. Str. 50.

⁹¹ VÁLKOVÁ, H.: Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti, Právní rozhledy, 1997, č. 6. Str. 289.

⁹² VÁLKOVÁ, H.: Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti, Právní rozhledy, 1997, č. 6. Str. 289.

prostředky k regulaci jeho chování. Ukončení povinné školní docházky je chápáno jako významný okamžik ve vývoji jedince. Dospívající osoba je i po dosažení tohoto vývoje stále chráněna, bere se v úvahu jeho následný duševní a tělesný vývoj.

Období dětství můžeme rozdělit do 5 věkových etap, které nejsou pevně věkově ohraničené a jejich hranice se mohou s ohledem na individuální vývoj jedince posunovat nahoru či dolů:

- První stádium, období od 3 do 6 let, je charakteristické tím, že si dítě začíná uvědomovat sebe a druhé, ale ještě nechápe, proč se lidé chovají určitým způsobem, a co se od něj očekává.
- Mezi 6. a 8. rokem dítě již chápe důvody chování ostatních, osvojuje si sociální role, ale není schopno se za všech okolností chovat tak, jak od něj okolí očekává.
- Třetí období je mezi desátým a dvanáctým rokem, kdy je dítě obvykle schopné samostatně uvažovat, hodnotit interakce mezi jinými lidmi, je schopné brát na sebe sociální role na základě svých zkušeností.
- V období mezi dvanáctým a patnáctým rokem je dítě schopné rozumět sociálním normám a systému sociálních rolí na takové úrovni, že je možné od něj požadovat jejich dodržování, aby jeho chování bylo v souladu s těmito normami.

Vývoj dítěte je podmíněn jak složkou evolučně biologickou (genetickou), tak psychologickou, která je určená na samotném vzniku vztahu mezi dítětem a matkou a následnými vztahy k širší rodině. Nepostradatelnou roli ve vývoji dítěte má i složka kulturně historická, jelikož se každá osoba narodí do určité doby, místa a kulturního prostředí. Mravní vývoj dítěte se vyvíjí v závislosti na dosaženém věku, nabytých zkušenostech, ale též na sociálním a kulturním prostředí, v němž dítě vyrůstá a které je mu jakýmsi obrazem. Může se jednat o prostředí, které bude ku prospěchu vývoje jedince, nebo naopak jeho vývoj zbrzdí, či pozastaví.⁹³

---

⁹³ VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A.: Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue. 2004, č. 7. Str. 198-199.

Vliv rodičů na vývoj dětí nelze popřít,⁹⁴ rodiče jej ovlivňují jak svými vlastnostmi, tak též vztahem, který vytvoří mezi nimi a dítětem. Tento vztah se vytváří pomocí společných činností. Rodiče, kteří umožňují dítěti prostor pro jeho vlastní názor, ale zároveň vyžadují od dítěte poslušnost, tak mohou vychovat ze svých dětí ohleduplnou bytost. Rodiče se též podílejí na vývoji dovedností dítěte, hodnot a sociálního chování. Neméně důležitou roli v tomto vývoji mají sourozenci dítěte. Avšak je možný i odlišný pohled působení rodiny na dítě, a to vliv genu dítěte na jeho vývoj. Osoby, které vyrostly ve stejném prostředí, nemají o nic podobnější osobnost než náhodně vybraní jedinci ze stejné populace. Většinou veškeré podobnosti mezi sourozenci vychovávanými rodiči ve stejném prostředí jsou právě jejich společné geny. A dále pak je nutné brát v ohledu též chování dětí v kruhu rodiny a jejich chování ve škole či mezi kamarády.⁹⁵

V rámci rekodifikace trestního práva se objevily návrhy na snížení dolní hranice trestní sazby z 15 let na 14 let, avšak tyto návrhy nebyly schváleny. Návrat k původnímu stavu, tedy k dolní hranici trestní odpovědnosti stanovené na dosažení 15. roku věku, byl přijat pozitivně. Válková H.⁹⁶ uvádí, že nebyla trestněpolitická potřeba, jelikož kriminalita mládeže dlouhodobě vykazovala klesající trend a ani trestněprávní problém, protože speciální úprava zákona o soudnictví ve věcech mladistvých je ucelená.

V současné době je otázka snížení dolní hranice trestní odpovědnosti mladistvých velmi aktuální, neboť se v poslední době v médiích objevují zprávy o činech mladistvých a dětí mladších patnácti let. Tento tlak v mnohých lidech vzbudil znovu myšlenku snížení trestní odpovědnosti na 14 let. Ministr spravedlnosti Robert Pelikán se též přiklání⁹⁷ ke snížení trestní odpovědnosti mladistvých a sdělil, že byla vytvořena odborná komise, která se bude problematikou zabývat. I předseda sněmovního ústavně-právního výboru, Jeroným Tejc, chce snížit hranici trestní odpovědnosti, jeho návrh počítá s tím, že

---

⁹⁴ Článek J. Kagana publikované v: ATKINSON, R., L., a kol.: Psychologie, 2. vydání, Praha 2003, Portál, s. r. o., 752 s. ISBN 80-7178-640-3. Str. 105.

⁹⁵ Článek J. R. Harrisové publikované v: ATKINSON, R., L., a kol.: Psychologie, 2. vydání, Praha 2003, Portál, s. r. o., 752 s. ISBN 80-7178-640-3. Str. 104.

⁹⁶ VÁLKOVÁ, H.: 15-14-15 = dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009, Právní rozhledy, 2009, č. 15. Str. II.

⁹⁷ Pořad Otázky Václava Moravce v České televizi, 28. 2. 2016.

by byla stanovena hranice trestní odpovědnosti na 13 let u nejzávažnějších trestných činů.⁹⁸

3.5.4 Příčetnost a rozumová a mravní vyspělost

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zavedl tzv. podmíněnou (relativní) příčetnost a to vedle nepřičetnosti, která je vymezena v § 26 trestního zákoníku, která se uplatní na mladistvého, pokud jeho nedostatek rozpoznávací nebo ovládací schopnosti má původ v duševní poruše.

Toto zakotvení relativní trestní odpovědnosti mladistvých vyvolalo diskuzi, zda je zapotřebí pokládat dosažení určitého stupně rozumové a mravní vyspělosti za samostatnou podmínku trestní odpovědnosti, či nikoliv. Jsou dva názory, první říká, že se jedná o zvláštní druh příčetnosti. Tento názor zastává komentář,⁹⁹ který poukazuje na ustanovení § 5 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mladistvých, mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost nebo ovládnout své jednání, v takovém případě není za daný čin trestně odpovědný. Popsaný typ nepřičetnosti není vázán na duševní poruchu, ale na rozumovou a mravní vyspělost. Tento model trestní odpovědnosti mladistvých navazuje na úpravu československého zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931, jež vycházela z podmíněné příčetnosti závislé na dosaženém stupni intelektuálního vývoje v době činu mladistvého. Tato podmíněná (relativní) trestní neodpovědnost mladistvého je zákonem vymezena podmínkami, které trestněprávní teorie i trestní zákoník používají pro definování příčetnosti, avšak pojem duševní poruchy nahrazuje pojmem rozumové a mravní vyspělosti, která je v době spáchání činu u mladistvého natolik nepostačující, aby mohl mladistvý rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládnout své jednání. Z tohoto důvodu by ustanovení § 5 odst. 1 mělo být chápáno jako speciální důvod nepřičetnosti, ne však jako jiný důvod vylučující trestní odpovědnost.¹⁰⁰

Druhý názor tvrdí, že podmíněná příčetnost je chápána jako samostatný obligatorní znak subjektu provinění, který stojí vedle požadavku věku a příčetnosti. Podmíněná příčetnost je chápána jako projev opožděného dospívání,

⁹⁸<http://domaci.eurozpravy.cz/politika/146924-poslanec-tejc-chce-snizit-hranici-trestni-odpovednosti-z-15-na-13-let/> navštíveno dne 5. 3. 2016.

⁹⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 37-38.

¹⁰⁰ Tamtéž

není patologického rázu a není způsobena duševní poruchou. Dále pak je tento názor rozvinut, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže je speciálním zákonem, a že pokud jde o procesní řešení, je možné zastavit trestní stíhání nebo zprostit obžaloby podle obecného ustanovení, že skutek, který je předmětem trestního stíhání, se stal, ale není za trestný čin (provinění) považován. S tímto názorem však zastánci prvního názoru¹⁰¹ nesouhlasí, neboť se domnívají, že se jedná jen o jiný typ biologického kritéria nepřičetnosti, který podle nich vychází ze samotného ustanovení již zmíněného § 5 odst. 1. Obdobou tohoto ustanovení je § 26 v trestním zákoníku, který upravuje tzv. nepřičetnost, o níž bylo pojednáno již výše v kapitole o Trestní odpovědnosti fyzických osob.

Dle Kratochvíla V.¹⁰² je zásadní pro řešení otázky, zda je, či není dostatečná rozumová a mravní vyspělost samostatnou podmínkou trestní odpovědnosti mladistvého, skutečnost, že ustanovení § 5 odst. 1 vychází z normálního a nikoli patologicky opožděného duševního vývoje mladistvého. Mladistvý v dané době nemusí vždy dosahovat rozumové a mravní úrovně totožné s jeho vrstevníky, ale zároveň nemusí trpět jakoukoliv duševní poruchou. Z tohoto důvodu zákon o soudnictví ve věcech mládeže, jako speciální úprava, umožňuje nevyvozovat vůči mladistvému trestní odpovědnost. Na rozdíl od případů, kdy se jedná o trestní neodpovědnost pachatele v důsledku nepřičetnosti, která má svůj původ v duševní poruše v době spáchání činu. Dále poukazuje, že zavedení institutu relativní trestní odpovědnosti mladistvého byla reakce na to, že nedostatečná zralost mladistvého vyvolaná jeho opožděným sociálním vývojem vede ke spáchání provinění, ke kterému by například za rok nedošlo. Právě věkové vymezení a označení jedince za mladistvého předpokládá, že se jedná o nedostatečně sociálně vyzrálou osobu. Tato nevyzrálost může mít za následek neschopnost pochopit protiprávnost jednání nebo je ovládnout, a tak zbavit mladistvého trestní odpovědnosti aniž by byl mladistvý ovlivněn duševní poruchou.

---

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 499.

Šámal P.¹⁰³ dodává, že nedostatečná rozumová a mravní vyspělost, či samotná duševní porucha, která by nevyvolala nedostatek schopnosti rozpoznávací nebo určovací, nemůže být důvodem nepřičetnosti. Přičetností je subjektivní způsobilost být z hlediska duševních schopností pachatelem trestného činu, ale tento pojem není totožný s pojmem rozumové zralosti a duševního zdraví. Z tohoto důvodu je zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům podle občanskoprávních předpisů bezvýznamné k posouzení otázky nepřičetnosti. Přičetnou je osoba, u které je v době spáchání činu dána schopnost rozpoznávací a schopnost určovací. Způsobilost rozpoznávací je schopnost mladistvého vnímat protiprávnost svého jednání, a způsobilost určovací je schopností určit volní zaměření svého jednání a klást odpor podnětům, které vedou k protiprávním činům. Nepřičetným je osoba, u které tyto schopnosti v důsledku duševní poruchy chybí. Nepřičetnost vychází z biologického kritéria spočívajícího v nedostatku rozumové a mravní vyspělosti, a z kritéria psychologického, které spočívá ve vymizení schopnosti rozpoznávací a ovládací schopnosti. Šámal P.¹⁰⁴ se domnívá, že rozhodujícím je kritérium psychologické, jelikož nedostatečná rozumová a mravní vyspělost mladistvého má význam pro trestní odpovědnost pouze tehdy, když má za následek vymizení aspoň jedné ze schopností určovací nebo rozpoznávací. Toto vysvětlení pak může vést k závěru, že podmíněná (relativní) přičetnost je speciálním důvodem nepřičetnosti, nikoliv však samostatný důvod vylučující trestní odpovědnost, a tím se přiklání k prvnímu názoru. Stanovení, že se jedná o relativní přičetnost, zvláštní případ přičetnosti, má i vliv na to, že trestní zákon odlišuje pojem přičetnost a věk. Sociální zralost osoby nastává dovršením patnáctého roku věku, jedná se o podmínku trestní odpovědnosti. *„Byť je věk z hlediska právní úpravy v trestním zákoně považován ve vztahu k přičetnosti za samostatný obligatorní znak subjektu trestného činu, je důvod stanovení věkové hranice trestní odpovědnosti založen na zásadě shodných kritériích, na kterých je vybudován pojem přičetnosti-pachatelova dospělost biologická a sociálně-psychická, aby byl schopen rozpoznat nebezpečnost svého činu pro společnost a ovládat své jednání.“*¹⁰⁵ Za podmínku přičetnosti v širším slova smyslu je pokládán určitý věk. Otázka relativní (podmíněné) přičetnosti ve

---

¹⁰³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 37-39.

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P.: K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého, Právní rozhledy, 2004, č. 2. Str. 48.

smyslu § 5 odst. 1¹⁰⁶ je otázkou právní. Její posouzení je určeno orgánům činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Znalecké posudky jsou podkladem pro vytvoření mínění soudu o relativní (podmíněné) přičetnosti.

Trestní odpovědnost mladistvých je založena na dovršení věku patnácti let, kdy mladistvý byl v době spáchání činu schopen rozpoznat nebezpečnost svého činu a ovládnout své jednání a zároveň je zákonem o soudnictví ve věcech mládeže kladena podmínka dostatečné rozumové a mravní vyspělosti. Nedostatek rozumové a mravní vyspělosti není způsoben chorobou (např. mentální retardací), ale jedná se o to, že dospívání u každého jedince probíhá odlišně. Mluvíme tak o vývojové opožděnosti.¹⁰⁷ Rozumová a mravní vyspělost se posuzuje ve vztahu k obvyklému vývoji stejně starých mladistvých, průměrných mladistvých. Stupeň vývoje je ovlivněn celou řadou faktorů, nejvýznamnější z nich budou genetické dispozice, prostředí, ve kterém mladistvý vyrůstá, vzory a autority, které jej obklopují a v neposlední řadě vliv rodiny. V případě odůvodněných pochybností, které jsou doloženy konkrétními zjištěními, je zapotřebí, aby otázka rozumové a mravní vyspělosti byla řešena znalci.¹⁰⁸ Z toho důvodu soud přizve dva znalce z oboru zdravotnictví, z odvětví psychiatrie se zaměřením na dětskou psychiatrii a druhého znalce též z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie se specializací na dětskou psychologii. Tito znalci se vyjádří k rozumové a mravní vyspělosti mladistvého v době jeho činu a popřípadě i k jeho duševní poruše, kterou trpěl a která mohla ovlivnit jeho schopnosti rozpoznávací a ovládací.¹⁰⁹ Rozumovou a mravní vyspělost musíme interpretovat ve vzájemných souvislostech i ve vztahu k běžnému vývoji mladistvých. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže neklade na úroveň rozumové a mravní vyspělosti rozdílné podmínky k jejich stanovení, pouze vyžaduje, aby si mladistvý byl s ohledem na jeho stupeň vývoje schopen uvědomit, že dělá něco špatného, něco, co je proti normám společnosti, které je součástí. Nebo alespoň, aby byl schopen usměrnit své chování. Z toho vyplývá, že by nemělo být obtížné posoudit případy, kdy došlo ke spáchání závažných trestných činů, například vraždy, nebo společností dobře známé trestní jednání, například krádež, či podvod. Jedná se o protiprávní

---

¹⁰⁶ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

¹⁰⁷ SOTOLÁŘ, A., AUGUSTINOVÁ, P.: K trestní odpovědnosti mladistvých a k možnostem reakce na činy jinak trestně spáchané trestně neodpovědnými mladistvými, *Trestněprávní revue*, 2007, č. 7. Str. 197.

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006.

¹⁰⁹ ŘÍHA, J.: Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (zejména ke vztahu § 5 odst. 1, 2 ZSM a § 12 TrZ), *Trestněprávní revue*, 2006, č. 10. Str. 295.

činy, u kterých muselo být mladistvému zřejmé, že se jedná o jednání v rozporu se zákonem. Naopak obtížnější může být posouzení jednání, které je sice v rozporu se zákonem, ale mladistvému vzhledem k jeho stupni rozumové a mravní vyspělosti nebylo jasné, že jednal protiprávně. Jedná se o například o drobné případy neoprávněného užívání cizí věci, omezování osobní svobody nebo výtržnictví. Rozumová a mravní vyspělost navazuje na obecné vymezení přičetnosti, která je chápána jako způsobilost být pachatelem trestného činu díky duševním schopnostem.¹¹⁰

Rozumová a mravní vyspělost má dvě složky, které na sebe vzájemně působí, v rámci vývoje mladistvého tvoří jeden celek. Dle komentáře¹¹¹ jsou to:

- složka rozumového vývoje, která tvoří schopnosti pojmového myšlení individuálně získané a stupeň vývoje je zároveň určován dosaženou úrovní tohoto myšlení.
- složka mravního vývoje se skládá z procesu, ve kterém se osobnost mladistvého v průběhu získávání individuálního rozvoje osvojuje normy chování, jež jsou platné v daném období společnosti. Tyto normy chování následně mladistvý přeměňuje na osobní a morální kvality.

Jestliže mladistvý se odlišuje od ostatních stejně starých vrstevníků tím, že nedosáhl potřebného vývoje, je možné rozhodnout a nevyvodit trestněprávní důsledky. Je možné použít opatření¹¹² a postupovat podle civilních předpisů a jednání brát obdobně jako u dětí trestně neodpovědných.¹¹³

Rozumová a mravní vyspělost má též vliv na schopnost rozpoznávací, schopnost rozpoznat protiprávnost činu. Protiprávnost je obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu a nesmí chybět u žádné skutkové podstaty trestného činu, jelikož trestným činem může být pouze takové jednání, které je nedovolené, či právem zakázané. Nedostatek schopnosti rozpoznávací bude i v případě, kdy mladistvý vnímal rozhodné skutečnosti svého činu, ale nebyl

---

¹¹⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 42-43.

¹¹¹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 18.

¹¹² § 93 zákona o soudnictví ve věcech mládeže

¹¹³ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 18.

schopen pochopit protiprávnost činu, jeho společenské souvislosti a jeho smysl a dopad. Pokud mladistvý není způsobilý ovládat své jednání, pak hovoříme o nedostatečné schopnosti určovací. Takový mladistvý si uvědomuje díky svému dosaženému stupni rozumové a mravní vyspělosti protiprávnost svého činu, ale není způsobilý v daném případě své jednání duševními schopnostmi usměrnit, aby se protiprávného jednání nedopustil. To, zda jsou u mladistvého výše zmíněné schopnosti dány či nikoliv, je nutné posuzovat s přihlédnutím na povahu spáchaného činu. Trestní odpovědnost mladistvého soud zjišťuje ve vztahu ke konkrétnímu provinění, nikoliv jako takovou. Pro trestní odpovědnost mladistvého je významné, zda nedostatek schopnosti rozpoznávací nebo určovací, či nedostatek schopností obou, způsobený nedostatečným stupněm rozumové a mravní vyspělosti, byl dán v době činu. Pokud tomu tak není, pak nepůjde o zvláštní důvod nepřičetnosti a z těchto důvodů nebude vyloučena trestní odpovědnost. O trestní neodpovědnost, nepřičetnost podle trestního zákoníku půjde v případě, kdy je mladistvý nepřičetný. Tato okolnost vylučující trestní odpovědnost je charakterizována jako stav, ve kterém osoba pro duševní poruchu v době spáchání trestného činu nemůže rozpoznat, že jedná protiprávně nebo své jednání nemůže ovládnout. K nepřičetnosti postačí, pokud chybí jedna z těchto schopností.¹¹⁴

3.5.5 Opatření ukládaná mladistvým

Opatření je základním trestněprávním následkem provinění mladistvého. Jedná se o jednu z možných reakcí na trestnou činnost mladistvých, avšak ne jedinou. Je možné, že k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže stanovené v § 1 odst. 2 může dojít i bez uložení opatření. Zákon počítá i s možností ukončení trestního stíhání rozhodnutím, které neobsahuje žádné z opatření, které je možné mladistvému za jeho provinění uložit. Systém opatření je založen na monismu trestněprávních sankcí. Tento systém se liší od dualismu trestů a ochranných opatření uplatňující se v trestním zákoníku vůči trestní činnosti dospělých.¹¹⁵ Pojem opatření lépe vystihuje specifickou povahu společenské reakce na protiprávní činy mládeže. Tato terminologie vychází z principu restorativní justice a vyjadřuje odlišný přístup k postihu jak dětí

¹¹⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 44-45.

¹¹⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2. Str. 656.

mladších patnácti let, tak i mladistvých. Jeho hlavním smyslem je aktivní působení na chování mládeže.¹¹⁶

Dělení opatření:

- a) výchovná opatření
  - dohled probačního úředníka
  - probační program
  - výchovné povinnosti
  - výchovná omezení
  - napomenutí s výstrahou
- b) ochranná opatření
  - ochranné léčení
  - zabezpečovací detence
  - zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty
  - ochranná výchova
- c) trestní opatření
  - obecně prospěšné práce
  - peněžitá opatření
  - peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu
  - propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
  - zákaz činnosti
  - vyhoštění
  - domácí vězení
  - zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
  - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu
  - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
  - odnětí svobody nepodmíněné.

Výše zmíněná opatření jsou možná uložit pouze mladistvým. Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let jsou následující:

- výchovná povinnost
- výchovná omezení
- napomenutí s výstrahou

---

¹¹⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 13.

- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
- dohled probačního úředníka
- ochranná výchova
- ochranné léčení.

Soud pro mládež dbá při ukládání opatření na výchovné působení na dítě a dbá též na preventivní účinek opatření. Jednotlivá opatření jsou ukládána soudem zpravidla na základě výsledků pedagogicko-psychologického vyšetření. Je možné uložit i více opatření, pokud je to potřebné k dosažení účelu zákona. V úvahu připadá i možnost upuštění od uložení opatření v případě, kdy k naplnění účelu zákona postačuje pouze projednání protiprávního činu dítěte státním zástupcem nebo soudem pro mládež. I přestože nelze osoby mladší 15 let nebo trestně neodpovědného mladistvého potrestat za trestný čin, či provinění, je možné na tyto děti a mladistvé působit prostředky práva a ukládat jim prostředky vedoucí k nápravě.¹¹⁷

Orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou:

- a) policejní orgány
- b) státní zástupci
- c) soudy pro mládež

Se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže byla vytvořena soustava specializovaných soudů pro mládež. Tvoří je specializované senáty a samosoudci obecných soudů. Místní příslušnost je upravena odlišně od dospělých pachatelů. Je zde brán zřetel na mladistvého, místně příslušný k projednání věci je soud, v jehož obvodě mladistvý bydlí. Pokud mladistvý nemá stálé bydliště, pak je příslušný soud, v jehož obvodě se mladistvý zdržuje nebo pracuje. Věcná příslušnost je dána obecně. Na práci s mládeží se zaměřují specialisté ve střediscích Probační a mediační služby.¹¹⁸ Poskytují spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám i poškozeným.¹¹⁹ Sociálně- právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany (OSPOD), kterými jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a další. Sociálně-právní ochrana dětí je ochranou práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranou oprávněných

¹¹⁷ VICHEREK, R.: Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé, Trestněprávní revue, 2016, č. 1. Str. 4.

¹¹⁸ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

¹¹⁹ <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/> navštíveno dne 5. 3. 2016.

zájmů dítěte, působí na obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečuje náhradní rodinné prostředí pro dítě, které trvale či dočasně nemůže být vychováváno ve vlastní rodině.¹²⁰

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže významně ovlivnil činnost policie na úseku trestní odpovědnosti mládeže. Vznikla samostatná oddělení, která se specializují na problematiku mládeže. V průběhu let se vytvořil Systém včasné intervence. Jedná se o projekt Ministerstva vnitra ČR. Jehož cílem bylo: *„zefektivnit metody práce jednotlivých článků systému a využít beze zbytku všech legislativních nástrojů vztahujících se k oblasti delikvence dětí, trestné činnosti páchané na dětech a sociálně-právní ochrany dětí.“* Vzdělávání a výchova dětí patří mezi jednu z nejkomplicovanějších lidských činností. Jednotlivé články a organizace systému se snaží pozitivně působit na rozvoj osobnosti dětí a mladých lidí. Systém včasné intervence je preventivním nástrojem, ale především prostředkem k nalezení a realizaci společného postupu všech institucí, které se zabývají a působí v oblasti práce s dětmi. Činnost systému vychází z neformální spolupráce mezi OSPOD a pracovníky Služeb kriminální policie a vyšetřování, která je dále rozšířená na kooperaci se státním zástupcem, soudem a pracovníky Probační a mediační služby. Úmysl Systému včasné intervence je propojit všechny, kteří přichází do kontaktu s dětmi.¹²¹

3.6 Zánik trestnosti

Důvodem zániku trestní odpovědnosti (trestnosti) je vznik okolnosti, která způsobuje zánik práva státu na potrestání pachatele. Zaniká oprávnění státu vyslovit vinu a uložit trest pachateli, tak i zaniká povinnost pachatele strpět vyslovení viny, uložení a výkon trestu. Okolnosti způsobují zánik trestněprávního vztahu, který je důsledkem pachatelovy trestní odpovědnosti, jež vzniká po spáchání trestného činu. Avšak nezaniká skutečnost, že byl spáchán trestný čin. Lze vůči pachateli vyvodit některé trestněprávní důsledky, například uložit ochranná opatření, či zabránit věci nebo jiné majetkové hodnoty.¹²²

---

¹²⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹²¹ KOLÁŘOVÁ, A., MACHUTA, J.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu Policie ČR Krajského ředitelství hl.m. Prahy, Státní zastupitelství, 2013, č. 3. Str. 42-44.

¹²² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9. Str. 59.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje dva instituty zániku trestnosti provinění, kterými jsou: účinná lítost a promlčení trestního stíhání. Institut účinné lítosti¹²³ byl zřízen k ochraně společenských zájmů. Lze ji uplatnit u trestných činů, u kterých trestní zákoník stanoví maximální hranici trestní sazby do 5 let a jsou to trestné činy, u nichž má hlavní význam zabránění nebo náprava škodlivého následku před potrestáním.¹²⁴ Je zapotřebí, aby mladistvý po spáchání činu dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil (nahradil způsobenou škodu nebo se jiným způsobem pokusil odčinit způsobené následky). Dále pak svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě a čin neměl trvale nepříznivý následek pro poškozeného, či pro společnost. Musí se jednat o dobrovolné jednání mladistvého. Předpokladem lítosti je i přiznání spáchaného provinění. Účinná lítost nastává po spáchání trestného činu, ale dříve, než je o něm pravomocně rozhodnuto. Promlčení¹²⁵ v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže oproti obecné úpravě promlčení v trestním zákoníku je asi o polovinu kratší, doby pro promlčení jsou odstupňované dle závažnosti provinění mladistvého.¹²⁶

Institut účinné lítosti též obsahuje trestní zákoník. Obecná úprava účinné lítosti je popsána v § 33 a dále pak zvláštní úpravu účinné lítosti nalezneme ve zvláštní části trestního zákoníku. Ustanovení § 33 obsahuje výčet trestných činů, taxativně vymezených, u kterých je možný zánik trestnosti v důsledku účinné lítosti. Komentář¹²⁷ k trestnímu zákoníku uvádí, že se jedná o trestné činy, kdy jejich škodlivé následky jsou nežádoucí nebo závažné, že je potřeba jim zabránit či napravit i za cenu beztrestnosti pachatele. A též se jedná o trestné činy, kdy je možné škodlivé následky zamezit nebo napravit pachatelem a tím naplnit podmínky účinné lítosti. Účinná lítost předpokládá, že se jedná o dokonaný trestný čin. Nelze-li zabránit škodlivému následku nebo jej napravit, nelze použít ustanovení o účinné lítosti a o zániku trestní odpovědnosti pachatele. Účinnou lítost je potřeba odlišovat od upřímné lítosti, která je uvedena v § 41 písm. n) trestního zákoníku, jedná se o polehčující okolnost. Aby bylo možné ustanovení §

---

¹²³ § 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

¹²⁴ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 23.

¹²⁵ § 8 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

¹²⁶ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2. Str. 25, 27.

¹²⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: trestní zákoník I. § 1 až 139, Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5. Str. 444.

33 použít, je nutné splnit jednu ze dvou podmínek požadovaných v tomto ustanovení. Jedním z požadavků je dobrovolné zamezení nebo napravení škodlivého následku trestného činu, druhým požadavkem je dobrovolné oznámení trestného činu v době, kdy je možné škodlivému následku trestného činu ještě zabránit.¹²⁸

V roce 2013 to bylo deset let od přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Zákon se osvědčil a je hodnocen pozitivně jak ze strany státních zástupců, soudců, tak i z pohledu orgánů sociálně-právní ochrany dětí, sociálních pracovníků i nevládních organizací. Tato úprava je přínosná pro práci s dětmi a mladistvými. Zákon již prošel i novelizacemi, například ustanovení § 58, která se týká posuzování rozumové a mravní vyspělosti znalcem. U dětí mladších patnácti let byla vyřešena otázka ochranného léčení. Též došlo k omezení obhajoby mladistvých, původní úprava počítala s nutnou obhajobou až do devatenáctého roku věku, avšak dnes nutná obhajoba končí dovršením osmnáctého roku věku. Komplikace nastávají v tom, že řízení může přesáhnout osmnáctý rok věku mladistvého pachatele, ale též dovršení tohoto věku. Není možné považovat dosažení 18 let za tak velký zlom v životě mladistvého, že by byl mladistvý schopen hájit se sám.¹²⁹

---

¹²⁸ ŠTEFÁNIK, O.: Účinná lítost ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže a restorativní justice. Státní zastupitelství, 2011, č. 1-2. Str. 60.

¹²⁹ ZEZULOVÁ, J.: Rozhovor s profesorem Pavlem Šámalem k 10. výročí přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Státní zastupitelství, 2013, č. 3. Str. 6.

4 Současná úprava trestní odpovědnosti mladistvých v zahraničních státech

Je možné rozlišit dva základní modely zacházení s mládeží, a to model sociální a model justiční. Sociální model se zaměřuje na blaho mládeže. Řízení v něm probíhá neformálně a důležitou roli hrají sociální pracovníci a psychologové. Sociální model bere v úvahu vliv sociálního prostředí, ve kterém dítě žije a vyrůstá. Model je založen na myšlence, že trestní jednání souvisí se sociálními, ekonomickými a psychickými nedostatky. Zásah státu prostřednictvím uložení trestu delikventovi tyto nedostatky neodstraní. Je tedy velmi důležité rozebrat problémy dítěte. Sociální model je využíván zejména v Polsku, Belgii a Švýcarsku. Naopak justiční model se vyskytuje v České republice, Rakousku, Německu a Slovensku. Vyznačuje se tím, že je možné zakročit pouze při porušení trestních norem. Nejdůležitějším zájmem řízení je samotný trestný čin, na výchovných potřebách nezáleží. Je důležité říct, že v žádné zemi se ani jeden z modelů nevyskytuje v čisté podobě, jelikož se vzájemně prolínají a doplňují.¹³⁰

Státy Evropské unie mají odlišný počátek trestní odpovědnosti, avšak počátek zletilosti mají stejný jako je v České republice, stanovený na 18. rok věku, výjimkou je Belgie, která má počátek zletilosti dosažením 21. roku věku, počátek trestní odpovědnosti vymezuje na dovršení věku 18 let (u dopravních deliktů je možné vyvodit trestní odpovědnost i vůči mladistvým, kteří dovršili 16 let). Dolní hranici trestní odpovědnosti stanovenou na 15 let má stejně jako Česká republika též například Dánsko, Švédsko a Island. O rok sníženou trestní odpovědnost stanovenou na 14 let má Itálie, Německo, Rakousko či Maďarsko. Řecko svou dolní hranici trestní odpovědnosti vymezilo na dosažení 13 let. Jedna z nejnižších hranic trestní odpovědnosti je v Nizozemí, Severním Irsku a ve Skotsku, ale v Anglii a Walesu je trestní odpovědnost již od 10. roku věku.¹³¹

Kratochvíl V.¹³² uvádí, že důvodem této různorodosti dolní věkové hranice trestní odpovědnosti jsou různé historické, kulturní a náboženské tradice, odlišná koncepte trestního soudnictví nad mládeží, odlišná koncepte trestní spravedlnosti

¹³⁰ KREJČÍŘÍKOVÁ, K.: Hranice trestní odpovědnosti mladistvých ve vybraných evropských zemích. Státní zastupitelství, 2008, č. 5. Str. 36-37.

¹³¹ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 117 s. ISBN 978-80-210-7705-8. Str. 117.

¹³² KRATOCHVÍL, V.: Minimální věková hranice trestní odpovědnosti v Evropské unii a Evropský zatýkácí rozkaz, Trestněprávní revue, 2010, č. 2. Str. 51.

a další důvody. Domnívá se, že stanovení jednotného věkového limitu, dolní hranice trestní odpovědnosti, by bylo značně obtížné, ba dokonce nemožné. V členských státech EU se významně sblíží justiční modely pro mladistvé. Odpovědnostní modely pro mladistvé pachatele se opírají o kombinaci restorace a retribuice, ale zřejmé rozdíly mezi členskými státy přetrvávají.

V následujících kapitolách bude pojednáno o některých evropských zemích a jejich dolní věkové hranici trestní odpovědnosti mladistvých.

4.1 Slovensko

Slovenská republika nemá speciální zákon, který by upravoval trestní odpovědnost mladistvých a řízení ve věcech delikventní mládeže. Úpravu těchto institutů nalezneme v obecných trestněprávních předpisech, trestním zákoně¹³³ a trestním řádě.¹³⁴

V trestním zákoně ve čtvrté hlavě je upravena trestní odpovědnost. Za mladistvého je považována osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila čtrnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Je zde však výjimka v případě pohlavního zneužívání, kde je dolní hranice stanovena na 15 let. Osobu, která se dopustila jednání, jež má znaky trestného činu, lze považovat za mladistvou až dnem, který následuje po dni, kdy tato osoba dovršila 14. rok svého věku. Za mladistvého je považována i osoba pachatele, která spáchala čin nejpozději v den svých osmnáctých narozenin. Při posuzování otázky, zda lze osobu považovat za mladistvého, je důležité, kdy byl trestný čin dokonán, nikoliv, kdy došlo k naplnění znaků trestného činu.¹³⁵ Rozlišujeme relativní trestní odpovědnost mladistvých a absolutní trestní odpovědnost mladistvých. Relativní trestní odpovědnost je ve věku 14 až 15 let mladistvého a jeho úroveň mravní a rozumové vyspělosti obligatorně zkoumají dva znalci z oboru psychiatrie nebo psychologie. Absolutně trestně odpovědní jsou mladiství, kteří v době spáchání trestného činu dovršili 15. rok věku.¹³⁶ Jedná se o tzv. podmíněnou přičetnost, která závisí na úrovni intelektuálního a mravního vývoje, kterou mladistvý dosáhl v době spáchaného činu. Stav přičetnosti u osob, které v době činu dovrčily

---

¹³³ Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.

¹³⁴ Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok.

¹³⁵ LICHÁ VALICOVÁ, V.: Trestnoprávna zodpovednosť mladistvých. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 151 s. ISBN 978-80-8168-110-3. Str. 26.

¹³⁶ VYSUDIL, F.: Trestnoprávna úprava trestania mladistvých v teoretických súvislostiach restoratívnej justície, Trestněprávní revue, 2015, č. 11-12. Str. 260.

čtrnáctý rok, ale nepřekročily patnáctý rok svého věku, je zkoumán obligatorně. Zjišťuje se duševní stav mladistvé osoby a popřípadě, jaký vliv měla duševní porucha na rozpoznávací a ovládací schopnosti mladistvého v době činu. Aby byl čin mladistvého trestný, trestní zákon vyžaduje, aby se jednalo o vyšší než malý stupeň nebezpečnosti pro společnost. Pokud je závažnost přečinu malá, nepůjde o přečin a je možné mladistvému neuložit trest, ale výchovné prostředky. A to z důvodu, že se jedná o osobu bez dostatečných životních zkušeností a její dospívání je doprovázeno změnami celé osobnosti.¹³⁷

Na Slovensku lze z hlediska následků delikventních činů rozlišovat 3 základní věkové kategorie mládeže:

- Osoby, které v době spáchání činu jinak trestného nedovršily 14 let a v případě trestného činu pohlavního zneužívání dle § 201 trestního zákona 15 let.
- Mladiství, osoby, které v době spáchání trestného činu dovršily 14 let, ale nepřekročily 18 let.
- Osoby, které dovršily 18. rok věku a nepřekročily 21. rok věku. Tato kategorie osob vůči ostatním dospělým pachatelům má určitou výhodu a to, že se jedná o polehčující okolnost.¹³⁸

V trestním zákoně jsou trestně odpovědné již osoby čtrnáctileté, avšak podle zákona o přestupcích je osoba odpovědná za spáchaný přestupek až od patnácti let. Jedná se o určitý věkový nesoulad a vytváří to tak mezeru v zákoně.¹³⁹

V trestním řízení dle trestního zákoníku lze uložit mladistvému za jeho trestný čin sankce, kterými jsou trest, ochranná a výchovná opatření. Trestným činem dle trestního zákona je přečin, zločin a obzvlášť závažný zločin.

Stejně jako v České republice i na Slovensku je v případě ukládání trestů mladistvým zdůrazňován výchovný účel a klade se důraz na zabránění dalších protiprávních činů. Důležitá je též ochrana společnosti a obnova narušených

---

¹³⁷ LICHÁ VALICOVÁ, V.: Trestnoprávna zodpovednosť mladistvých. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 151 s. ISBN 978-80-8168-110-3. Str. 27-28.

¹³⁸ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 110-111, 120.

¹³⁹ LICHÁ VALICOVÁ, V.: Trestnoprávna zodpovednosť mladistvých. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 151 s. ISBN 978-80-8168-110-3. Str. 35.

sociálních vztahů mladistvého. Výchovná a ochranná patření mají pozitivně ovlivňovat duševní, sociální a mravní vývoj mladistvého a tím ochránit mladistvého před špatnými vlivy a společností před kriminalitou.¹⁴⁰

4.2 Rakousko

Trestní právo mládeže v Rakousku je upraveno ve speciálním zákoně o soudnictví nad mládeží¹⁴¹ dále jen rJGG ve znění novel. Obecné trestněprávní předpisy se užití subsidiárně. Hulmáková J.¹⁴² uvádí, že základním principem, který má přednost před ostatními účely trestání je princip speciální prevence. Použitím trestního práva má dojít k odvrácení mladistvého pachatele od dalšího páchaní trestných činů. Použití trestního práva a trestněprávních sankcí je též chápáno jako princip *ultima ratio* a nalezneme zde prvky restorativní justice. I v rakouské právní úpravě lze vymezit tři základní kategorie osob, které se od sebe liší svým postavením vůči trestnímu právu. Jedná se o:

- osoby, děti, které nedovršily 14 let, tzv. nedospělí. Tyto osoby jsou trestně neodpovědné. Pokud se dopustí činu jinak trestného a zároveň je ohrožen jejich vývoj, je možné jim uložit opatření dle rodinného práva nebo předpisů sociálně-právní ochrany dětí.
- Další skupinou, která je obsažena ve speciální úpravě, v rJGG, jsou mladiství. Osoby, které dovršily 14 let a nepřekročily 18 let. Jednou z podmínek trestní odpovědnosti je dostatečná zralost mladistvého. Současně je zde další důvod, který může vyloučit trestní odpovědnost mladistvého. V případě, kdy mladistvý v době spáchání činu nedovršil 16 let, dopustil se přečinu, který je charakterizován jako čin, na který je stanovena horní hranice trestní sazby 3 roky, nejde o těžké zavinění, a k odvrácení mladistvého od trestné činnosti není zapotřebí užít trestní právo.
- Mladí dospělí, osoby, které v době spáchání trestného činu dovršily 18 let, ale nedovršily 21 let. Pro tuto skupinu osob platí určitá modifikace ať už v trestním právu hmotném, tak i v procesním. Jejich postavení oproti dospělým je zmírněno. Rozdíly v postavení

¹⁴⁰ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 112.

¹⁴¹ Bundesgesetz vom 20. 10. 1988, BGBl 1988/599, über die Rechtspflege bei Jugendstraftaten (Jugendgerichtsgesetz).

¹⁴² HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 92.

mezi mladým dospělým a dospělým jsou nejméně výraznější v řízení. K projednání věcí mladých dospělých jsou příslušné stejné soudy, které projednávají trestné věci mladistvých.

Systém sankcí pro mladistvé je ucelený a odstupňovaný dle trestných činů mladistvých. Pro vhodnou volbu sankce a její výkon je důležité, jakým způsobem probíhá řízení proti mladistvému. Trestní řízení je upraveno v rJGG, obsahuje řadu modifikací, subsidiárně se užití obecné trestní předpisy procesní. U mladistvých v Rakousku se obdoba ochranných opatření, která známe v naší úpravě, velmi neukládá. V oblasti sankcí je kladen důraz na speciální zacházení s mladými dospělými, jejichž psychický a sociální vývoj není ještě u konce.¹⁴³ A je tak možné reagovat na situace, které se mladí dospělí dopustí z nerozváženosti, pod vlivem okolností, které nejsou schopny správně vyhodnotit.¹⁴⁴ Orgány činné v trestním řízení zabývající se mladistvými, soudci a státní zástupci mají mít potřebné pedagogické porozumění a speciální znalosti v oblasti psychologie a sociální péče, této potřeby tyto specializované orgány docílí formou celoživotního vzdělávání.¹⁴⁵

4.3 Švýcarsko

Také ve Švýcarsku je trestní odpovědnost mladistvých upravena ve speciální úpravě trestního práva mládeže, v zákoně o trestním právu mládeže¹⁴⁶ (dále jen „JStG“), účinný od roku 2007. Jedná se o komplexní úpravu trestní odpovědnosti mládeže a obsahuje též základní principy řízení ve věcech mládeže. Řízení ve věcech mládeže je upraveno v zákoně o trestním řádu ve věcech mládeže (dále jen „JSrPO“),¹⁴⁷ který je ve vztahu speciality vůči trestnímu řádu (dále jen „sStPO“).¹⁴⁸ JStG s sebou přinesl důležité změny, nejpodstatnější z nich je zvýšení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti ze 7 let na 10 let. Původně bylo dokonce navrhováno zvýšení na 12 let.¹⁴⁹

---

¹⁴³ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 93, 95, 96, 98.

¹⁴⁴ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 117 s. ISBN 978-80-210-7705-8. Str. 63.

¹⁴⁵ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 95.

¹⁴⁶ Bundesgesetz über das Jugendstrafrecht- Jugendstrafgesetz, vom 20. 7. 2003 (SR 311. 1).

¹⁴⁷ Schweizerisches Strafprozessordnung vom 20 März 2009, BBl 2009 1993.

¹⁴⁸ Schweizerisches Strafprozessordnung vom Oktober 2007, BBl 2007 6977.

¹⁴⁹ KREJČÍŘIKOVÁ, K.: Hranice trestní odpovědnosti mladistvých ve vybraných evropských zemích. Státní zastupitelství, 2008, č. 5. Str. 38.

Zákon o trestním právu mládeže se vztahuje na mladistvé. Mladiství jsou osoby, které v době spáchání činu dovršily 10 let a nepřekročily 18 let. Osobní působnost JStG se vztahuje pouze na mladistvé, avšak věkovou kategorii v rozmezí 10 až 17 let dále nedělí.

Při ukládání sankcí se hledí na princip ochrany a výchovy mladistvého. Dále pak se zohledňují životní a rodinné poměry a též vývoj osobnosti mladistvého. JStG je založen na dualismu trestních sankcí, je tedy možné vedle sebe ukládat jak opatření výchovné povahy, tak též tresty. Tato změna oproti předešlé úpravě nastala z toho důvodu, že toto řešení umožňuje současně řešit potřebu výchovného působení vůči delikventnímu mladistvému a zároveň je postavit před jejich protiprávní jednání a snažit se je vést k narovnání vztahů s poškozeným. Pokud se jedná o mladistvého, který není trestně odpovědný, lze mu uložit ochranné opatření a zároveň se musí posoudit, zda byl schopen rozpoznat bezprávi svého činu a podle toho jednat. Reakce na kriminalitu dětí a mladistvých jsou převážně pedagogického a terapeutického charakteru. Soudci mají vysokou svobodu uvážení, a tím vysokou flexibilitu při svém uvážení.¹⁵⁰

I ve Švýcarsku je upravena kategorie mladých dospělých, jimiž jsou osoby, které v době spáchání činu dovršily 18 let, ale nedovršily 25 let. Jejich odlišné postavení je upraveno ve švýcarském trestním zákoníku. Dá se říci, že mají stejná postavení jako dospělí pachatelé. Do nové úpravy trestního zákoníku nebylo počítáno s polehčující okolností pro pachatele v rozmezí věku 18-20 let, avšak specifika tohoto věku se zohledňují při posuzování pachatele a jeho viny. Mladým dospělým může být ve formě sankce uloženo terapeutické opatření, což se dá ztotožnit s některým z našich ochranných opatření. Jedná se o umístění této kategorie osob do zařízení pro mladé dospělé.¹⁵¹

Na závěr této kapitoly bych ráda podotkla, i přesto, že Válková H.¹⁵² uvádí: „*Mezinárodní výzkum jednak potvrzuje, že snížení věkové hranice trestní odpovědnosti se nedocílí žádného odstrašujícího, generálně preventivního efektu, jednak naznačuje, že přísné trestní sankce u věkově nejmladších delikventů vedou*

---

¹⁵⁰ KREJČÍŘÍKOVÁ, K.: Hranice trestní odpovědnosti mladistvých ve vybraných evropských zemích. Státní zastupitelství, 2008, č. 5. Str. 38.

¹⁵¹ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6. Str. 101-107.

¹⁵² VÁLKOVÁ, V.: Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. Státní zastupitelství, 2013, č. 3. Str. 8.

k recidivě častěji, než pokud jsou využity odklony či uložena výchovně zaměřená, alternativní opatření“, je možné se inspirovat například úpravou trestní odpovědnosti mladistvých, dolní hranicí trestní odpovědnosti stanovenou na dosažení 14 let, jak je tomu na Slovensku nebo i výše zmíněnou rakouskou úpravou trestní odpovědnosti mladistvých, jelikož měl náš stát s těmito zeměmi po určitou dobu stejnou historii a kulturu.

5 Úvaha de lege lata a de lege ferenda

Jak již bylo v této práci několikrát zmíněno, trestní odpovědnost mladistvých nastává dovršením 15. roku věku. Tato hranice je striktně stanovená, a to pro všechny trestné činy. V patnácti letech končí většina mladistvých povinnou školní docházku a dosahují tak všeobecného (základního) vzdělání a rozhodují se, jaké si vyberou budoucí povolání. Předpokládá se, že škola dala mladistvému určité základy chování, které mají pomoci určit, co se smí, a co je naopak špatné. Je nepochybné, že v tomto věku mladistvý ví, že vražda je trestným činem, ale je schopen rozpoznat například trestný čin podvodu? Z uvedené diskuze, kterou jsem vedla se žáky, vyplynulo, že někteří z nich tuto skutečnost nerozpoznali. Již v minulosti se řešila otázka hranice trestní odpovědnosti s ohledem na dovršení určitého věku, byla dokonce navržena hranice 14. roku věku, ale tento návrh nebyl přijat. Hranice trestní odpovědnosti se neměnila po dobu více než 60 let, přičemž vývoj jedince, zejména po stránce psychické, ale i fyzické, je určitě rychlejší než v 50. letech minulého století. Je tato hranice aktuální? Myslím si, že nikoliv, neboť společnost se od té doby výrazně změnila.

V této části úvahu de lege lata považuji za dostačující a ráda bych se vyjádřila k úvaze de lege ferenda.

Domnívám se, že právní úvahu lze řešit několika způsoby. A to stanovením jedné hranice trestní odpovědnosti pro všechny trestné činy, či stanovením například dvou hranic trestní odpovědnosti podle stupně závažnosti trestných činů. V této souvislosti jsem se zamýšlela i nad otázkou hranice trestní odpovědnosti podle pohlaví, a to v souvislosti s tím, že dívky dospívají po stránce rozumové jednoznačně dříve než chlapci, obecně se tvrdí o dva roky dříve. Je pochopitelné, že úprava podle této úvahy by byla nesmírně složitá.

Přikláním se k názoru, že hranice trestní odpovědnosti by se měla změnit, a to snížit, nikoliv však zvýšit. Jak jsem zmínila již výše, mládež dospívá rychleji, vlivem prostředí společnosti, školy, rodiny a okolí, ve kterém se pohybují, než dříve. Za optimální hranici trestní odpovědnosti bych považovala hranici 13 let u závažných trestných činů a u ostatních trestných činů se přikláním k hranici 14 let. Přestože existuje systém, který umožňuje postihnout, či vychovávat pachatele, který je mladší 15 let, domnívám se, že snížení dolní hranice trestní odpovědnosti

je správným krokem. Proti snížení trestní odpovědnosti hovoří úvaha, zda jedinec, byť fyzicky vyspělý, je schopen svou rozumovou složkou rozpoznat a pochopit protiprávní jednání. Avšak to nebrání dvěma hranicím trestní odpovědnosti, neboť každý případ lze řešit individuálně, na základě konkrétního jednání pachatele.

K diskuzi o snížení hranice trestní odpovědnosti dochází obvykle po spáchání závažného trestného činu pachatelem, který není trestně odpovědný, což se dozvídáme z médií, které vytváří prostor a tlak k řešení této situace.

Společně se snižováním hranice trestní odpovědnosti by se mělo uvažovat i o prevenci, neboť současný stav právního vědomí žáků školou povinných je, dle mého názoru, nedostatečný, i když je mi známo, že v rámci občanské výchovy se žáci učí získat právní vědomí. Vhodné by bylo prohlubovat jejich znalosti, například návštěvou soudního řízení u příslušného soudu. Toto není problémem pouze této věkové kategorie, ale jedná se, podle mého názoru, o problém společnosti.

V závěru této části jsem se snažila rozebrat stav právního vědomí žáků základní školy. Zajímalo mě, jak vnímají trestní odpovědnost mladistvých žáci 9. třídy základní školy, kterým je 14 nebo 15 let. Navštívila jsem základní školu, kterou jsem sama navštěvovala a měla tak možnost diskutovat s žáky. Připravila jsem si seznam otázek k dané problematice. Vzhledem k tomu, že jsem se tématem zabývala, některé odpovědi žáků jsem očekávala, u některých otázek jsem si nebyla jistá odpovědí žáků.

Diskuze se zúčastnily dvě třídy 9. ročníku, chlapci a dívky ve věku 14 a 15 let. Dotazovala jsem se na 4 hlavní otázky:

1. Kolik je ti let?
2. Víš, co znamená trestní odpovědnost mladistvých?
3. Od kolika let je osoba trestně odpovědná?
4. Co je z následujících příkladů trestným činem:
  - a) vražda
  - b) šikana
  - c) lhaní
  - d) sprejerství
  - e) pomluva
  - f) loupež
  - g) vydírání

h) krádež

Tyto dotazy jsem připravila v písemné formě a požádala přítomné, aby mi na ně před diskuzí sami odpověděli. Zajímalo mě, jak budou odpovídat bez pomoci, či vlivu spolužáka, jen sami za sebe. Po písemném zodpovězení otázek následovala diskuze o jejich odpovědích. Na závěr setkání pokračovala volná diskuze.

Z přítomných převažovali žáci ve věku 15 let, tedy mladiství. Druhá otázka, která se týkala vysvětlení trestní odpovědnosti mladistvých, byla pro dotazované komplikovaná a jejich odpovědi byly různé, a je možné je rozdělit do tří typů. Někteří nebyli vůbec schopni svými slovy vysvětlit tento pojem, ti, co se pojem snažili vysvětlit, si trestní odpovědnost mladistvých pletli se zletilostí. Těch, kteří tento pojem vysvětlili a správně, bylo nejméně.

Na otázku, od kolika let je osoba trestně odpovědná, se objevily dvě odpovědi. Až na pár výjimek chlapci správně uvedli věk 15 let. U dívek se odpovědi lišily, polovina odpověděla správně, polovina chybně uváděla věk 18 let.

Co se týče posledního dotazu, byly odpovědi dotázaných shodné, všichni uváděli jako trestný čin vraždu, vydírání, loupež a krádež. Šikanu ani pomluvu za trestný čin nepovažovali.

Ve volné diskuzi mladiství rozvedli, že lhaní rodičům nebo kamarádům trestné není, ale lhaní u soudu nebo policistovi je trestným činem. Věděli, že za protiprávní čin se ukládá sankce, ale nevěděli jaké. Neznají rozdíl mezi přestupkem a trestným činem. Většina se snažila alespoň svými slovy vysvětlit některé pojmy a v diskuzi použít správnou terminologii, která je vhodná k danému tématu. Často však ve svých odpovědích chybovali, i když v rámci předmětu občanská výchova probírají základy trestního práva. Domnívám se, že jejich nesprávné odpovědi souvisí s nezájmem a pro většinu z nich s obtížností pochopení daného tématu. Základní nejasnost vidím v tom, že si žáci pletou trestní odpovědnost se zletilostí. Někteří dovršení 15. roku věku spojují pouze se získáním občanského průkazu.

Po vyhodnocení odpovědí písemných i ústních jsem došla k závěru, i přestože se většina z dotázaných trestní odpovědnost již dotýká, jedná se o

mladistvé, kteří dosáhli 15 let, neuvědomují si, že jsou již trestně odpovědní. A proto je třeba soustavně zvyšovat právní vědomí jedinců již nejen na základní škole, ale i v prostředí rodiny a v průběhu volnočasových aktivit.

Diskuze s žáky 9. tříd probíhala v přátelské atmosféře, všichni zúčastnění se zaujetím a otevřeně spolupracovali a odpovídali na mnou kladené dotazy. Z mého pohledu byla diskuze přínosná, a to ne jen pro mě, ale i pro některé žáky, kteří si v průběhu dotazování ujasnili pojmy a souvislosti týkající se trestní odpovědnosti mladistvých.

6 Závěr

Vývoj trestní odpovědnosti mladistvých byl rozmanitý zejména od trestního práva mladistvých zakotveného v roce 1931, přes právní úpravu roku 1950, která byla spíše krokem zpět od předchozí úpravy, neboť neupravovala zvláště trestní právo mladistvých, ale zahrnovala jej v obecné právní úpravě trestního zákoníku. Trestní právo mladistvých bylo zakotveno v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který nabyl účinnosti 1. ledna 2004. Tento moderní zákon absorboval mezinárodní dokumenty zabývající se mladistvými. Jedná se o souhrnnou úpravu s prvky restorativní justice, která je ve vztahu k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu úpravou speciální. Právě rozdílný přístup k dospělým a k mladistvým je zapotřebí k řešení problematiky trestní odpovědnosti mladistvých, správné prostředky k jejich nápravě a též činnost a úsilí osob a orgánů, které mohou mladistvému ukázat správnou cestu.

Odpovědnost fyzických osob je dána jednou pevnou hranicí trestní odpovědnosti, dovršením 15 let. Osoba, která dovrší 15 let a nepřekročí 18. rok věku, je osoba mladistvá. Trestní odpovědnost mladistvých je dána podmínkou věku, přičetností, rozumovou a mravní vyspělostí. Pojem mládeže je pojat ve dvou rovinách, přičemž první skupinu tvoří děti mladší patnácti let, do druhé skupiny řadíme mladistvé. Mezi hlavní rozdíly mezi těmito skupinami osob je nejenom dosažený věk, ale též míra trestní odpovědnosti. U dětí mladších patnácti let, hovoříme o tzv. absolutní neodpovědnosti, naopak mladiství jsou relativně odpovědní. V této souvislosti jsem se zamýšlela nad dolní hranicí trestní odpovědnosti. Musím říct, že v průběhu přípravy na psaní diplomové práce jsem si kladla otázku, zda tuto hranici trestní odpovědnosti ponechat nebo snížit, o eventualitě zvýšit dolní hranici trestní odpovědnosti jsem naopak vůbec neuvažovala. Přemýšlela jsem nad tím, co by snížení dolní hranice přineslo, jak by se mohla situace ve společnosti a mezi mladistvými změnit.

Domnívám se, jak jsem již řekla, že snížení trestní odpovědnosti na dosažení 14. roku věku je správný krok, tento názor zastávám i díky tomu, že v jiných evropských zemích, například na Slovensku a v Rakousku, to takto funguje a též mě k tomu vede stupeň vyspělosti dnešních mladistvých. Za optimální řešení bych považovala stanovení dvou hranic trestní odpovědnosti podle dosažení věku, a to 13 let pro závažné trestné činy a 14 let pro ostatní

trestné činy. Jelikož se domnívám, že děti ve věku 13 let mohou rozpoznat vážnost trestného činu vraždy a též pochopit hodnotu lidského života. Je nutné však posuzovat každý případ individuálně, s ohledem na stupeň rozumové a mravní vyspělosti jedince a jeho vývoj osobnosti. Rozumová a mravní vyspělost je jednou z podmínek trestní odpovědnosti mladistvých. Je posuzována s ohledem na obvyklý vývoj stejně starých mladistvých, v případě pochybností je přizván znalec. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je založen na tzv. relativní (podmíněné) přičetnosti, která je chápána tak, že pokud mladistvý v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu, nebo ovládnout své jednání, v daném případě není za takový čin trestně odpovědný.

Považuji za vhodné, aby se situace trestní odpovědnosti mladistvých, trestní politika mladistvých řešily komplexně, nikoliv pouze otázkou snížení hranice trestní odpovědnosti, ale též prevencí vzniku provinění mladistvých. Tedy zabývat se příčinami, co vede mladistvé páchat protiprávné činy a do jaké míry je možné tomu zabránit, ať už v prostředí rodiny, či školy. Domnívám se, že je nutné zamyslet se a zabývat se i stavem současné společnosti, zda by nebylo ku prospěchu věci změnit pohled na okolní svět a též přemýšlet nad hodnotami společnosti.

Atmosféra ve společnosti se odráží v chování mladistvých, kteří mají tendence přebírat spíše negativní projevy chování. Mladiství jsou dnes sice fyzicky a psychicky vyspělejší, ale zároveň jsou méně zodpovědní, ke svým vrstevníkům se často chovají hrubě, někdy až agresivně a své chování považují za normální projev. Příčiny jejich chování mohou být různé. Vliv má osobnost jedince (geny), rodina, škola, ale i vrstevníci a v neposlední řadě působení médií. Rodina bývá často nefunkční, škola i přes všechnu snahu poskytnout potřebné vzdělání díky nezájmu mladistvého není vždy úspěšná. Proto je nezbytné v souvislosti s řešením otázky snížení hranice trestní odpovědnosti mladistvých věnovat velkou pozornost nejen výchově, ale i prevenci např. v rámci různých programů boje proti kriminalitě mládeže a v neposlední řadě i možnostem naplnění volného času mladistvých. Tak jim vštípit potřebné společenské hodnoty a předlohy chování, které mohou pomoci ve správném utváření osobnosti mladistvého.

Závěrem bych podotkla, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti mladistvého podléhá dlouhodobému vývoji a každá pevně stanovená hranice trestní odpovědnosti přináší problém spočívající v tom, že v krajním případě může být několik minut rozdílu mezi vznikem trestní odpovědnosti a trestní neodpovědnosti jedince, a nelze si dobře představit, že během několika minut jedinec dospěl.

7 Resumé

This diploma thesis deals with juvenile criminal responsibility. The paper consists of four main parts. The first part describes the historical development of juvenile criminal responsibility and the legislation in the past. The second part focuses on the current situation of criminal responsibility at juveniles in the Czech Republic. This part makes up the largest section and therefore it is divided into further chapters and subchapters. In this part I provide a basic definition of criminal responsibility according to the Criminal Code, the knowledge of which I consider to be vital to understand the whole topic. Furthermore I focus on Act No. 218/2003 Coll. about juvenile responsibility, juvenile crimes, judiciary procedures concerning juvenile cases, and the main terms related to juvenile criminal responsibility. The third part looks into juvenile criminal responsibility as applied in some other European countries. The last part examines the minimum age of criminal responsibility and the outcome of discussions with students at a lower-secondary school (age 14-15) is included.

The juvenile criminal responsibility has undergone a long development. The most important and complete treatment of this legal aspect was introduced in 1931. Basically, the criminal responsibility of a physical person is conditioned by their 15 years of age. If a person commits a crime but is not at least 15 years old, they are considered irresponsible. According to the Criminal Code the offender can be only a physical person who is 15 years old and sane. And especially in the case of juveniles a certain level of intellectual and moral maturity is required

The juvenile criminal responsibility and the minimum age of criminal responsibility is a very up-to-date topic. A 15-year-old person is described as criminally responsible, a person younger than 15 years as criminally irresponsible. The Youth Law applies to all young people, however this group consists of two subgroups: children under the age of 15 and the juveniles aged 15-18. The young people at the age 15-18 are considered to be relatively criminally responsible. Adult persons are considered to be absolutely criminally responsible and their criminal responsibility is treated in the Criminal Code. The crimes committed by the juveniles are called 'offence'. This is not another category of crime but a different name for a crime in general.

The Youth Law provides mainly procedures and measures aiming at preventing crime at young people. This law is thus based on prevention and restorative justice. We must take into account the possible influence and impact of the environment on the young people (including their family, school, friends). At the age of 15 young people are thought to have reached the level of intellectual and moral maturity which is considered to be sufficient to distinguish between good and bad. However, all individuals are different and they develop at different speed. Therefore when examining the intellectual and moral maturity conclusions should be based on comparison with the normal development at a person of the same age.

I provide a brief description of measures and procedures that can be taken in such cases when an offence was committed by a juvenile person. These measures and procedures can be described as formative, protective or disciplinary.

In the comparison of the juvenile criminal responsibility in the Czech Republic and in some other European countries the main attention is paid to Slovakia, Austria and Switzerland. In all of these countries the criminal responsibility is lower than in our country, the age of majority is the same as in the Czech Republic, i.e. 18 years of age. This means that we can either use their law system or find some inspiration in it.

In the discussions with students it became apparent that they understand what criminal responsibility is, they know what a crime means and when people become criminally responsible. We can speculate whether the minimum age of criminal responsibility should be lowered to 14 and in serious crimes, such a murder, to 13. At this age children understand how serious such an act is. And also they know the value of human life. This question is very much up-to-date. I think it could be beneficial to change this part of law, because the society is changing, young people are different and they grow up much faster than fifteen years ago. I agree with lowering the minimum age, however, I am aware of the fact that it is only a result of the current situation and primarily we should concentrate on treating the causes.

8 Seznam použité literatury

Odborné knihy

- ELIÁŠ, J. a kol.: Právní postavení mládeže v Československé socialistické republice, Praha: ACADEMIA, 1966. 432 s.
- HENDRYCH, D. a kol.: právní slovník, 3. podstatně rozšířené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 251 s. ISBN 978-80-7400-450-6.
- JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9.
- KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995, 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
- KRATOCHVÍL, V. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 961 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
- LICHÁ VALICOVÁ, V.: Trestnoprávní zodpovědnost mladistvých. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 151 s. ISBN 978-80-8168-110-3.
- MADARA, Z. a kol.: Právní slovník. 4. vydání. Praha: Orbis Panorama, 1978, 656 s.
- MALÝ, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.
- NETT, A. ed.: Sborník z konference k výročí úmrtí prof. JUDr. Jaroslava Kallaba: Brno 11. 2. 1992, právní fak. Masarykovy univ. Brno: Masarykova univerzita, 1992. Spisy Právní fakulty Masarykovy univerzity. Řada teoretická = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; 102,108 s. ISBN 80-210-0410-X.
- NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. et al. Trestní právo hmotné. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 393 s. ISBN 978-80-7380-291-2.
- NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, 528 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

- SCHELLEOVÁ, I. a kol.: Právní postavení mladistvých, Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3.
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D.: Základy trestní odpovědnosti podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: LexisNexis, 2004, 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
- ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo hmotné. 7.vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7.
- VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Praha- Friebund, 1991-1992, 156 s. ISBN 80-85638-00-2.
- VLČEK, E.: Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu, Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4.
- ZBORNÍK, F., KOTULAN, P., ROZUM, J.: Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. 129 s. ISBN 80-86008-27-4.
- ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží, Brno: PF MU v Brně, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4.
- ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 117 s. ISBN 978-80-210-7705-8.

Odborné komentáře zákona

- JELÍNEK, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, 1216 s. ISBN 978-80-87576-69-4.
- JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou: zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů: podle právního stavu k 1. 9. 2004. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. 144 s. ISBN 80-7201-493-5.
- ŠÁMAL, P. a kol. : Trestní zákoník: komentář, 2. vydání: Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

- ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S.: Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 742 s. ISBN 80-7179-896-7.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 998 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
- ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2.

Odborné články

- HULMÁKOVÁ, J.: Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech, Trestněprávní revue, 2009, č. 12.
- CHROMÝ, J.: Trestněprávní ochrana mládeže v České republice- vybraná teoretická východiska, Státní zastupitelství, 2008, č. 5.
- JELÍNEK, J.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení, Kriminalistika, 2003, č. 4.
- KOLÁŘOVÁ, A., MACHUTA, J.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže z pohledu Policie ČR Krajského ředitelství hl. m. Prahy, Státní zastupitelství, 2013, č. 3.
- KRATOCHVÍL, V.: Minimální věková hranice trestní odpovědnosti v Evropské unii a Evropský zatýkací rozkaz, Trestněprávní revue, 2010, č. 2.
- KREJČIŘÍKOVÁ, K.: Hranice trestní odpovědnosti mladistvých ve vybraných evropských zemích. Státní zastupitelství, 2008, č. 5.
- MUSIL, J.: Trestní odpovědnost jako prostředek ultima ratio, Kriminalistika. 2012, č. 3.
- ŘÍHA, J.: Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (zejména ke vztahu § 5 odst. 1, 2 ZSM a § 12 TrZ), Trestněprávní revue, 2006, č. 10.
- SOTOLÁŘ, A., AUGUSTINOVÁ, P.: K trestní odpovědnosti mladistvých a k možnostem reakce na činy jinak trestné spáchané trestně neodpovědnými mladistvými, Trestněprávní revue, 2007, č. 7.

- ŠÁMAL, P.: K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého, Právní rozhledy, 2004, č. 2.
- ŠTEFÁNIK, O.: Účinná lítost ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže a restorativní justice. Státní zastupitelství, 2011, č. 1-2.
- VÁLKOVÁ, V.: Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. Státní zastupitelství, 2013, č. 3.
- VÁLKOVÁ, H.: Proč byla reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže oddálena a jaké byly její cíle?, Trestněprávní revue, 2002, č. 5.
- VÁLKOVÁ, H.: Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti, Trestněprávní revue, 5. ročník, č. 4.
- VÁLKOVÁ, H.: 15-14-15 = dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009, Právní rozhledy, 2009, č. 15.
- VÁLKOVÁ, H.: Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti, Právní rozhledy, 1997, č. 6.
- VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A.: Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue. 2004, č. 7.
- VICHEREK, R.: Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé, Trestněprávní revue, 2016, č. 1.
- VYSUDIL, F.: Trestnoprávna úprava trestania mladistvých v teoretických súvislostiach restoratívnej justície, Trestněprávní revue, 2015, č. 11-12.
- ZEŽULOVÁ, J.: Rozhovor s profesorem Pavlem Šámalem k 10. výročí přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Státní zastupitelství, 2013, č. 3.
- Článek J. Kagana publikovaný v: ATKINSON, R., L., a kol.: Psychologie, 2. vydání, Praha 2003, Portál, s. r. o., 752 s. ISBN 80-7178-640-3.
- Článek J. R. Harrisové publikovaný v: ATKINSON, R., L., a kol.: Psychologie, 2. vydání, Praha 2003, Portál, s. r. o., 752 s. ISBN 80-7178-640-3.

Právní předpisy

- Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží.
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.
- Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.
- Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok.

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1426/2013-21.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích- soudu pro mládež ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 3 Rodo 6/2006.

Internetové zdroje

- <https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>
- <http://domaci.eurozpravy.cz/politika/146924-poslanec-tejc-chce-snizit-hranici-trestni-odpovednosti-z-15-na-13-let/>

Další zdroje

- Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
- Pořad Otázky Václava Moravce v České televizi, 28. 2. 2016.
- Codexis Academia
- Beck-online